

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; המצוות הששעשרות: **אתנח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קסרים ותפידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מקף פשטא** = מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דקא** = מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טקא** = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טקא** – קב שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טקא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב** של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיי'ם – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** – **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פאר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

רביע – הרביעי מציון בין היתר ענין של ארבע. מקורות: **במדבר בלק כג, א: אַתְּ-רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל – תרגום יונתן, תרגום אונקלוס** דָּעַם קְדָא מִן אַרְבַּעַתִּי מְשִׁיבֵי יִשְׂרָאֵל, אחד מארבע מחנות של מחנה ישראל. **שמות תרומה כז, א: רַבֵּעַ יְהִיֶה הַמִּזְבֵּחַ בְּבַלִּי זְבָחִים סַבֵּב רַבֵּעַ** הנאמר בגמרא רביע בעל שתי משמעויות אחת כפשוטו ואחת יוצאת מפשוטו של מקרא – מרובע ורבוץ.

1.1 במדבר בלק כב, ב

במדבר בלק כב, ב:

ס וַיִּרְא בַלַּק בֶּן-צְפּוֹר אֶת כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי:

אפשר כי תבנית הטעמים **אַת** – תביר, ממעט מהתוכן **כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל** – מרכא טפחא, כי משמע **מהזוהר** ע"פ **מתוק מדבש** שראיתו וידעתו של בלק לא היו עצמיים טבעיים, אלא (א) ראייה רוחנית באמצעות חכמה חיזונית מקצה חכמת הכוכבים, איצטגנונות וידוע שזאת ראייה משובשת וכפי השגת האדם העוסק בה. (ב) ראייה באמצעות צפור כשפים עשויה כסף וזהב שהיתה מעבירה ידיעות מוגבלות ממלאך שנפל משמים לארץ, ומכוח הכוכבים רמזים בצפופים רבים שהתפרשו לכאן ולכאן. (ג) פעם ראה שכנפי הצפור נשרפו באש של כוח קדושה שמבטלת את כוח הפריחה והכשפים והבין שאין שום כוח מועיל נגד ישראל. כמו-כן תבנית הטעמים **אַת** – תביר, ממעט במובן של החלשה של כל המיוצגים בתוכן **כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל** – מרכא טפחא, יתור לרבות להחלשה ע"פ **ר' צדוק הכהן מלובלין – פרי צדיק** את השרים וכוחות הטומאה העליונים והשרים וכוחות הטומאה התחתונים המיוצגים במיוחד ע"י סיחון שכוחו היה נגד קדושת התורה. ישראל כבשו מהאמורי החיות והניצוצות קדושות שהיה להם מהשורש מלעילא, וזה ירומו ב-**יִשְׂרָאֵל** טעם טפחא גם בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **לְאַמְרֵי** לקבל חיות ושפע שהיה עד עתה שבו לאמורי.

לְאַמְרֵי – סלוק, מגביל את ידיעת בלק לעבר בלבד מה שנעשה כבר לאמרי, אבל ידיעת העתיד מה שיעשה למדין שבלק היה אחד מחמשת נסיכיו לא התגלה לו. ע"פ **זוהר בלק דף קצ** מדין יעצו לשכור את בלעם כנגד משה, וכיון שראו שבלעם לא יכול לקללם, לקחו עצת בלעם לבלק להכשיל ישראל בונות, והפקירו נשותיהם ובנותיהם יותר מבנות מואב, וכל המיכשול ממדין היה, כאשר לעם ישראל לא היה כל תביעה ממדין. כאשר ישראל נקמו נקמתם מהמדינים בלק נהרג ולא ראה בהחרמה הגדולה שישראל החרימו את מדין, מה שבלק כמלך מואב יגר שיעשו ישראל למואב.

במדבר בלק כג, ב: וַיִּגַּד מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מֵאֵד כִּי רַב-הוּא

וַיִּקְרַע מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיִּגַּד מוֹאָב – קדמא ואולא, ענין מרכזי, המלמד, שממנו נמשך השאר

במדבר רבה (וילנא) פרשה כ ג כתיב וַיִּגַּד מוֹאָב מהו ויגר כשהיו ישראל נראין לעמונים נראין עטופים לשלום ולמואבים נראים מזויינין למלחמה שכן כתיב **(דברים ב) וקרבת מול בני עמון אל תצורם כל מין צרה**, אל תצר להם ואל תתגרם כם כל מין גירור (כי אמא שלהם היתה צנועה וקראה לבנה בן-עמי) ולמואב אמר **אל תצר ואל תתגרם כם מלחמה** מלחמה אי אתה עושה אבל מה שאתה יכול לחטוף מהן חטוף ולכך נראין מזויינין למואב (כי אמא שלהם קראה שם בנה מואב, פרסמה כי בנה מאביה) והן נאגריין לעריהם שאין ויגר אלא לשון אסיפה

ומפני יראתן את ישראל ע"פ **אור החיים** מואב צריכים לעצת מדין ולזה נכנעו להם והמליכו נסיכם, אע"פ ששנאו זה את זה כפי **רש"י** ב-**(כבד) אל זקני מדין** – והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר: "המכה את מדין בשדה מואב" **(בר' לו, לה)** – שבאו מדין על מואב למלחמה? אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם.

במדבר בלק כב, ד: וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל-זַקְנֵי מִדְיָן עֲתִיָּה יִלְחְכוּ הַקְּהָל אֶת-כָּל-סְבִיבֹתֵינוּ בְּלַחֵךְ הַשּׁוֹר אֶת יֵרֶק הַשְּׂדֶה

וּבַלַּק בֶּן-צְפּוֹר מִלֶּךְ לְמוֹאָב בֵּעַת הַהוּא:

וַיֹּאמֶר מוֹאָב – קדמא ואולא ... **עֲתִיָּה יִלְחְכוּ הַקְּהָל** – גרשיים מהפך פשטא, לפי השיטה המציעה נקודות קשר בין טעמי המקרא לתורה שבע"פ, מוצע לומר כי תבנית הטעמים הזאת היא כתבנית הטעמים של **וַיֹּאמֶר ה' ... תִּסְפָּר שְׁבַעַת יָמִים (במי בהעי יב, יד)** במעשה דיבור מרים ואהרן במשה. ועונשה של מרים נדרש בקל וחומר דיו לבא מן הדין (היינו הלמד נדוי מה') להיות כנדון (היינו המלמד נדוי מאביה).

נאמר ב-**[במדבר רבה (וילנא) פרשה כ סי' ב']** ד"א ויגר לשון יראה שהיו מתיראין שראו כל האומות ביד ישראל שבא סיחון ונטל (חלק מ) ארץ מואב (ויצר חיץ בין מואב ועמון) והוא נלחם במלך מואב הראשון ועוג נטל כל ארץ בני עמון שנא' (דברים ג) כי רק עוג מלך הבשן וגו' באו ישראל ונטלוהו משניהם שאין בו עוולה והיו אלו רואין את ארצם ביד ישראל והיו אומרים לא אמר להם הקב"ה כי לא אתן לך מארצו ירושה הרי ארצנו לפניהם לכך היו מתיראין, (כיבוש חלק מארץ מואב בידי סיחון וכיבוש חלק מארץ עמון בידי עוג הסיר את האיסור של כיבוש חלקי ארץ אלו ע"י בני ישראל וכיבוש זה לא היה עוולה למואב ועמון כי לא מהם נכבש) דיו לבא מן הדין אלו המואבים להיות כנדון אלו סיחון ועוג. מה סיחון ועוג שהיו חזקים ממואב ועמון וכבשו ממואב ומעמון, נפלו לפני בני ישראל, קל וחומר שגם מואב ועמון החלשים מהם יפלו לפני בני ישראל.

ועוד דרך ללימוד בקל וחומר מובאת ב-**[במדבר רבה פר' כ' סי' ד']**: מה שור כוחו בפיו, אף אלו כוחן בפיהן, מה שור כל מה שמלחך אין בו סימן ברכה, אף אלו כל אומה שנוגעים אין בהם סימן ברכה. מה שור מנגח בקרניו, אף אלו מנגחין בתפלתן וגו' השור הוא המשל המלמד שהורס בפיו כל מה שמלחך, כך הנמשל כוחם של ישראל בפיהם ותפילתן להרוס כל אומה שנוגעת בהם. וכאן באה המסקנה השגויה של מואב **בכעין קל וחומר**, כוחם של ישראל בא ממנהיגם שכוחו בפיו, קל וחומר שגם מואב צריכים כנגדם אדם בעל כוח בפיו כפי' **[רש"י]** מנהיגן של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו, אמרו לו אין כחו אלא בפיו אמרו אף אנו נבוא עליהם באדם שכוחו בפיו.

דיו לבא מן הדין אלו מואב שיהיה כוחם בפה, להיות כנדון אלו בני ישראל שכוחן בפיהן כמו משל השור שכוחו בפיו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"כ) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-ספוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב ששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקר – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנה = תראס – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה: פאר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

דעת זקנים מבעלי התוספות עתה ילחכו הקהל - לא היו יראים אלא שלא יהיו שוללים ובוזים **את-כל סביבתינו** ולהכי נקט לשון לכיחה. אבל לא היו יראים שכבר הזהיר הקב"ה אל תצר את מואב.
עתה ילחכו הקהל - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, כפי' דזמבה"ת לא יראו לחייהם אלא לרכושם בלבד.
את-כל סביבתינו - מונח אתנה במלים מוקפות, כעין ריבה וריבה את הכל, כפי' דזמבה"ת לא יראים אלא שלא יהיו שוללים ובוזים את **כל סביבותינו**

את-כל סביבתינו פלחך השור – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב או כעין דבר החוזר וקורה, וזה כנאמר ב- **במדבר רבה (וילנא) פרשה כ (א)** אמרו (המואבים שבני ישראל) ירדו למצרים לגור (באופן זמני) ואחזו אותה (ובסוף רוקנו אותה)... המואבים חששו שבני ישראל ירוקנו גם את רכושם כמו שרוקנו את מצרים, החרימו את ערד ועמלק בערד, את סיוחן את עוג

במדבר בלק כב,ה:

וישלח מלאכים אל-בלעם בן-בער פתורה אשר על-הנהר ארץ בני-עמו לקרא-לו לאמור הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את-עין הארץ והוא ישב ממלי:

ע"פ תיב"ע - בלעם הוא לבן, ובמקורות אחרים הוא בן בעור בן לבן ואפשר אף צאצא יותר רחוק. **פתורה** – תלישא-גדולה בתפקיד מקור. פתור נמצאת בפדן ארם על הפרת, מקור בני ישראל (טט - מרבקה אשת יצחק) ומבנות לבן נשות יעקב. **ע"פ ספר הפרשיות הרב כיטוב** - בלק מקורו במשפחת נחור וזה פירוש **רש"י** לארץ בני עמו – היינו למקורו של בלק.

לאמור – רביע, אפשר ששלחו לבלעם ארבעה טיעונים מדוע עליו לבוא

(א) **הנה** –תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה **עם יצא ממצרים** - מונח מהפך פשטא

טט – לפי כשפי בלעם תלישא-גדולה תרמזו למחיצה שהעמיד לבל יצא עם ישראל ממצרים, ובלק מטיל אחריות על בלעם שכשפיו במצרים לא הועילו, תלישא-גדולה בתפקיד - תלש - בטל כח הכשפים שאמור היה לפעול לעולם, ולכן עליו לבוא ולעזור למואב מפני בני ישראל. מונח מהפך פשטא - נתהפכו שני ענינים,

• א'א' לבל יוכל עבד לברוח ממצרים - והנה יצאו עבדים רבים, וערב רב שהצטרף לבני ישראל

• א'ב' והיה מובטח כי לעולם לא יצא עם ישראל ממצרים והנה ישראל יצאו

(ב) **הנה כסה את-עין הארץ** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, כפי' **אור-החיים** נתכוון גם כן **נגד** מה שיעץ עליהם במועצותיו הרעים

(ב'א') למען ענותו למעטם (ב'ב') גם להרוג זכוריהם ולשחת הבנים הנה הוא **הפך הדברים** שלא מלבד שלא נתמעט אלא אדרכא

נתרבה עד מאד הוא אומרו **הנה כסה את-עין הארץ**.

במדבר בלק כב,ז:

וילכו זקני מואב וזקני מדון וקסמים בידם ויבאו אל-בלעם וידברו אליו דברי בלק:

וילכו - קדמא ואולא במלה אחת, מואב ומדין באמצעות **זקני מואב וזקני מדון** בתפקיד **השתוו** ביניהם, השלימו ביניהם

רש"י כב,ז ויאמר מואב אל-זקני מדין - ... אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם וגו'

דעת זקנים מבעלי התוספות וילכו זקני מואב. **בפרק חלק, בבלי סנהדרין** תנא מואב ומדין לא היה שלום ביניהם לעולם, משל

לשני כלבים שהיו בעדר והיו שונאין זה לזה ובא הזאב על אחד מהם אמר אם אין אני עוזרו למחר יבא עלי, הלכו להם שניהם והרגו הזאב. אמר רב משרשיא היינו דאמרי אינשי שונרא וכרכושא (פי' חתול וחולדה) עבדו הלולא מתרבא דביש גדא. (עשו סעודה מחלב של גדי שאיתרעה מזלו, היינו השלימו ביניהם במצאם טרף שלא עמד בפניהם)

וילכו - קדמא ואולא במלה אחת **זקני מואב וזקני מדון** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן. זקני מואב לא היו חכמים כמו זקני מדין, כי ע"פ

רש"י זקני מדין אמרו אם ידחנו (בלעם משמע כי) אין בו תועלת. לפיכך כאשר אמר להם לינו פה הלילה אמרו אין בו תקוה, הניחוהו

והלכו להם וישבו שרי מואב עם בלעם. בשעה שהלכו אל בלעם, זקני מדין **השתוו** לזקני מואב. אבל זקני מדין החכמים הכינו מבחן

לבלעם וכאשר ראו שדחם כפי מבחנם ידעו שאין בו תועלת. אבל זקני מואב שלא היו חכמים כמו זקני מדין לא הבחינו בכך.

במדבר בלק כג,י: מי מנה עפר יעקב ומספר את-רבע ישראל

תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו:

[**תרגום יונתן**] (**במ' בלק כג,י**) **והנה פיון דחמא בלעם תיבא דבית ישראל הוון גזרין עורלתהון וטמרין בעפרא דמדברא אמר מאן ייכול**

לממני וכותא חסיניא האלין וסכום עובדיא טביא דעם תדא מן ארבעתי משריתא דישראל אמר בלעם רשיעא אין קטלין יתי בית

ישראל פסיפא כבר מבשרנא דלית לי חולק לעלמא דאתי ברם אין מייחנא מותא דקשיטין לואי דתיהי סופי פןעירא דכהון:

[**אונקלוס**] (**במ' בלק כג,י**) **מן יכול לממני דעדקיא דבית יעקב דאמיר עליהון יסגון כעפרא דארעא או חדא מארבע משריתא דישראל**

תמות נפשי מותא דקשיטוהי ויהי סופי כותהון:

את-רבע ישראל – [**תרגום יונתן**] **דעם תדא מן ארבעתי משריתא דישראל**, אחד מארבע מחנות של מחנה ישראל.

את-רבע ישראל – [**תרגום אונקלוס**] או חדא מארבע משריתא דישראל, אחד מארבע מחנות של מחנה ישראל.

אם כן מלת **רבע** בעלת קשר למספר ארבע, במובן של אחד מארבע (רביעית). לכן אפשר כי גם המילה רביע בעלת שורש בלשון הקודש

ומשמעה ארבע, ולא רק בלשון ארמית בה משמעה רובץ, רבוץ.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; תמצית ההשערות: **אתנח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להבדיל: **מונח** – מוציא פשטא; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מחרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיי'ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות ד' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פאר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.2 במדבר בלק כב,ב

במדבר בלק כב,ב:

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-הָאֱלֹהִים בְּלֹק בֶּן-צֶפֶר מִלֶּדְ מוֹאֵב שְׁלַח אֵלַי:

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-הָאֱלֹהִים בְּלֹק – ר"ת ובאה"ב = בבוא"ה, אפשר מרמז לאופן הנבואה לבלעם.

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם, צירוף מלים זה הוא הראשון מתוך שמונה פעמים בפרשה, חמש פעמים בהקשר עם בלק.

אפשר כי מספר שמונה מרמז לענין שמעבר לטבע, אפשר כי מספר חמש מרמז לחמש גבורות.

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם – מרכא טפחא, יתור לרבות (א) הרבה להתחכם, (ב) הרבה להתגאות.

(א) **מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק מה ד' שגו ברואה אלו הן. אדם. וקין. בלעם. וחזקיהו. ... בלעם שגה**

ברואה שנאמר (במ' בלק כב,ט,ז) וַיִּכְאֵ אֱלֹהִים אֶל-בַּלְעָם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-הָאֱלֹהִים וגו'

(ארבעה טעו בחשבם שפניית ה' אליהם מראה שכביכול אינו יודע הכל, ובאמת פתח להם פתח לחרטה ולחזור בתשובה, אבל בלעם הרבה להתחכם).

(ב) **במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ ... ד"א מי האנשים האלה עמך ויאמר בלעם בלק בן צפור התחיל מתגאה ואמר אף על**

פי שאין אתה מכבדני ואין אתה מוציא לי שם בעולם המלכים מבקשים אותי, וגו'

בבלי בבא בתרא טו,ב ... מיתיבי: שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם, ואלו הן: בלעם ואביו, ואיוב, אליפז התימני, ובלדד השוחי, וצופר הנעמתי, ואליהוא בן ברכאל הבזי! (א"ל) וליטעמך, אליהוא בן ברכאל לאו מישראל הוה? והא כתי' ממשפחת רם! אלא אינבוי אינבי לאומות העולם, ה"נ איוב אינבוי אינבי [לאומות העולם]. אטו כולוה נביאי מי לא אינבוי לאומות העולם? התם עיקר נביאותיהו לישראל, הכא עיקר נביאותיהו לאומות העולם.

תוספות מסכת בבא בתרא טו,ב בלעם ואביו - כדאמר במגילה (דף טו.) כל ששמו ושם אביו נביאות בידוע שהוא נביא בן נביא.

תורה תמימה הערה ג) ... כמ"ד בסוגיא כאן דבעור הוא לבן הארמי, וכפי הנודע היה לו ללבן חזון נבואה כמבואר במקומו בפ'

ויצא שהתראה ה' אליו ודבר אתו, אך צ"ע בזה במש"כ בדרשה הקודמת דחשבון זה הדרורות תמוה יעו"ש, אכן אין משיבין על

הדרוש. ... וב-תורה שלמה ברו' וישלח מביא בשם ספר הישר כי בעור הוא בן לבן הארמי

הָאֱלֹהִים – גי' הו"א אדנ"י והוא רחמים בדין, שהקב"ה נתן נביא לאומות העולם במדרגת נבואה גבוהה,

הָאֱלֹהִים – אתנה, מגביל שאומות העולם קבלו נביא להביאם לקיום שבע מצוות בני נח וליתן להם רחמים בדין, והוא קלקל.

בְּלֹק בֶּן-צֶפֶר מִלֶּדְ מוֹאֵב – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים מצטרפים, כאן בלק שהיה מדיני הצטרף אל מואב לגרום עולה לישראל. וכן הוא **במדבר בלק כב,ד: וַיֹּאמֶר מוֹאֵב אֶל-זִקְנֵי מִדְיָן עֲתָה יִלְחָכוּ תַּקְהֵל אֶת-כָּל-סְבִיבֹתֵינוּ בְּלַחֵךְ הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶךְ הַשָּׂדֶה ויבְלֹק בֶּן-צֶפֶר מִלֶּדְ מוֹאֵב לְמוֹאֵב בְּעַת הַהוּא:**

ויבְלֹק בֶּן-צֶפֶר מִלֶּדְ מוֹאֵב בְּעַת הַהוּא – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים מצטרפים, כאן בלק שהיה מדיני הצטרף אל מואב לגרום עולה לישראל.

במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ

ויבְלֹק בֶּן-צֶפֶר מִלֶּדְ מוֹאֵב בְּעַת הַהוּא והלא מתחלה נס"ך היה שנא' (במדבר לא) את אוי ואת רקם (ילקוט שמעוני רמז תשסה ואת צור ואת חור ואת רבע נסיכי מדין) אלא משנהרג סיחון המליכוהו תחתיו בעת ההיא שגרמה לו שעה.

מדרש אגדה (בובר) במדבר פרשת בלק פרק כב

ויבְלֹק בֶּן-צֶפֶר מִלֶּדְ מוֹאֵב בְּעַת הַהוּא. שלא היה ראוי למלכות, אלא לפי העת המליכוהו מואבים עליהם:

במדבר בלק כב,א:

הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיִּכַּס אֶת-עֵינֵי הָאָרֶץ עֲתָה לָכֶה קִבְחָ לִי אֹתוֹ אוֹלֵי אוֹכְלֵי הַלֶּחֶם בּוֹ וַנִּגְרַשְׁתּוּ:

המלה **הִנֵּה** – ממששת בין היתר ללמד על חידוש וגילוי דבר נסתר, אבל טעם המלה **הִנֵּה** – מהפך, מהפך ומסתיר מהגלוי מהפך מדרך

רגילותו או הפשט, דבר המתואם עם **אור החיים** מסתיר כוונתו

מהפך פשטא בתפקיד יצא מרגילותו

במדבר בלק כב,ג:

וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת-מִלְאָךְ ה' וַיִּצַב בְּיָרְךְ וַתִּרְבּוּ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ וַתֵּשׁ הָאֵתוֹן מִן-הַיָּרְךְ וַתִּלָּךְ בַּשָּׂדֶה וַיִּגַּךְ בַּלְעָם אֶת-הָאֵתוֹן לְהַפְתָּהּ הַיָּרְךְ:

וַתִּרְבּוּ (מהפך) **שְׁלוֹפָה רש"י** בלעם תפס אומנות ישראל כפה המלאך תפס אומנות עשו בחרב

וַתֵּשׁ (מהפך) **הָאֵתוֹן מלבי"ם** רגילותה להיות מונהגת וכאן נטתה מעצמה

וַיִּגַּךְ (מהפך) **בַּלְעָם טטו"ל** מן המפרשים מובן ששינה מרגילותו שאף פעם לא היכה אותה

במדבר בלק כב,ז: **וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת-מִלְאָךְ ה' וַתִּרְבּוּ פַתַּח בַּלְעָם**

וַיִּחַר-אַף בַּלְעָם וַיִּגַּךְ אֶת-הָאֵתוֹן בַּמַּגֵּל:

וַתֵּרָא הָאֵתוֹן – מהפך פשטא, שלא שייך לבהמה - לאתון לראות מלאך שהוא השגה שכלית של האדם בלבד.

רמב"ן - כב כג מלאכי ה' השכליים הנבדלים לא יראו לחוש עיניים כי אינם גוף נתפש במראה וכאשר יראו לנביאים ישיגו אותם במראות הנפש המשכלת כאשר תגיע למעלת הנבואה או למדרגה שתחתיה אבל שיושגו לעיני בהמה אי אפשר על כן תוכל לפרש ותרֵא האתון כי הרגישה בדבר מפחיד אותה כאילו באים לשחוט אותה... ובנס הדבור אמרה ההסכן הסכנתי וכו' ולא הזכירה מלאך כי לא ראתה וכו'

מלבי"ם ישעיהו ו פעל ראה באלקות היינו השגה שכלית ולא ראייה ממש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מוציא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו-1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

במדבר בלק כב,כח:

וַיַּפְתַּח ה' אֶת-פִּי הָאֲתוֹן

וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם מִה-עֲשִׂיתִי לָךְ כִּי הִפִּיתֵנִי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלָיִם:

אֶת-פִּי הָאֲתוֹן בבלי פסחים נדא, והא תניא: עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, אלו הן: באר, והמן, וקשת, כתב, ומכתב, והלוחות, וקברו של משה, ומערה שעמד בו משה ואלהו, **פתיחת פי האתון**, ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים. **במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ ... [ויפתח ה' את-פי האתון]** להודיעו שהפה והלשון ברשותו שאם בקש לקלל פיו ברשותו,

מדרש תנאים לדברים פרק לג ... ופתיחת פי האתון שקיללה את הרשע

אֶת-פִּי הָאֲתוֹן – מרכא אתנח, רבוי והגבלה, אפשר שפי האתון, היינו הדיבור של האתון שהתרבה בין עשרה הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, התרבה לצורך מוגבל אל המקרה שאם בלעם יקלל אזי האתון תקללו. **וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם** – מהפך פשטא - מהפך הפשט שאין רגילות לבהמה לדבר,

במדבר בלק כב,כט:

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְאֲתוֹן כִּי הִתְעַלְלַת בִּי

לִי יֵשׁ-חֶרֶב בְּיָדִי כִּי עָתָה תִּרְגַּמְתִּיךְ:

וַיֹּאמֶר בַּלְעָם – מהפך פשטא - מהפך הפשט שאין רגילות לאדם לענות לבהמה, וגם לא צדקו דבריו כי לא התעללה בו אלא להצילו **לִי יֵשׁ-חֶרֶב** – מהפך פשטא - מהפך הפשט שאין רגילות לבלעם לצאת בחרב, והוא משתבח בלשונו ולבהמה הוא צריך חרב.

במדבר בלק כג,ג: **וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק הַתִּינֵצֵב עַל-עֲלִיתְךָ**

וְאֵלֶיךָ אוֹלִי יִקְרָה ה' לְקַרְאֵתִי וְדַבַּר מִה-יִרְאֵנִי וְהַנְּדַתִּי לָךְ וַיִּגְלֶךָ שְׁפִי:

הַתִּינֵצֵב עַל-עֲלִיתְךָ (זרקא סגול) **אוֹלִי** (גרשיים) **יִקְרָה** (מהפך) **ה' לְקַרְאֵתִי רש"י** שרגילותו לדבר עמו בלילה, שאינו רגיל לדבר עמו ביום, וה' לחביבות וחשיבות ישראל דבר עמו ביום.

במדבר בלק כב,ל:

וַתֹּאמֶר הָאֲתוֹן אֶל-בַּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתִנֶּךָ אֲשֶׁר-רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הֲהִסְכַּן הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ פֶּה

וַיֹּאמֶר לֹא:

מֵעוֹדְךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הֲהִסְכַּן הִסְכַּנְתִּי – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, הרבה שאלות ותשובות ובפסוק רק שאלה ותשובה אחת כנלמד ב-**בבלי ע"ז דב,ב**, וכן ב-**תיב"ע** וב-**פי' יונתן**, מכיל תוכחות ושאלות האתון ותשובות השלילה של בלעם לכל שאלה.

וַיֹּאמֶר - טפחא **לֹא** - סלוק, מרבה תשובות שלילה של בלעם לאתון, אף שכתוב אומרו פעם אחת. ועוד הטפחא מנתק **וַיֹּאמֶר מ-לֹא** סלוק בתפקיד הגבלה, היינו שנסתמו טענותיו (חכמתו) כי לא אמר לאתון דבר אחר פרט למלת **לֹא**.

אֶל-בַּלְעָם הֲלוֹא – רביע תלישא-קטנה, אפשר שמרמז לארבעה תפקידי תלישא, כגון שנות חייו, התימרות בלעם לדעת רגע זעם, התימרות בלעם לעקור אומה שלמה בלשונו (תנחומא ט) (תורה שלמה קסב) מתפאר להשמיד עמים בפיו,

הֲלוֹא - תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור, כגון אורך חיי בלעם, **תורה שלמה [קסד] מֵעוֹדְךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה**, הא למדת שלא היה זקן שהאתון גדולה ממנו. (תנחומא ט)

בבלי סנהדרין קוב,

אמר ליה ההוא מינא לרבי חנינא: מי שמיע לך, בלעם בר כמה הוה? אמר ליה: מיכתב לא כתיב, אלא מדכתיב, (תהלים נ"ה) אנשי דמים ומימה לא יחזיו ימיהם - **בר תלתין ותלת שנין או בר תלתין וארבע**. אמר ליה: שפיר קאמרת, לדידי חזי לי פנקסיה דבלעם, והוה כתיב ביה: בר תלתין ותלת שנין בלעם חגיירא כד קטיל יתיה פנחס ליסטאה.

בבלי עבודה זרה דא,

ת"ר: אל זועם בכל יום - וכמה זעמו? רגע. וכמה רגע? **אחת מחמש ריבוא ושלשת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בשעה זו היא רגע**, ואין כל בריה יכולה לכוין אותה רגע חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה: (ד,ב) (**במד' בלק כד,טו**) ויודע דעת עליון. אפשר, דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון מי הוה ידע? (יש עוד גירסאות לאורך זמן הזעם)

אֶל-בַּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתִנֶּךָ אֲשֶׁר-רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הֲהִסְכַּן הִסְכַּנְתִּי – תבנית כללית רביע ... רביע זקף-קטן

זקף-קטן, כעין עצם הפלא של אמירת האתון, ועצמת תוכחתה לבלעם כדאיתא ב-**מדרש תנחומא (ורשא) סימן ט** התחילו תמהין שרי מואב שראו נס שלא היה כמותו בעולם, ... שזה הטפשות שבכמות וזה חכם שבחכמים כיון שדברה לא היה יכול לעמוד בה. וכן **תורה תמימה הערה י** ר"ל שלא היה יכול לנצחה בדברים, כדמפרש:

במדבר בלק כב,לא: **וַיִּגַּל הו' אֶת-עֵינֵי בַלְעָם**

וַיִּרְא אֶת-מַלְאָכָה ה' נֹצֵב בְּרִדְךָ וְסָרְבֵי שְׁלֶפֶה בְּיָדֵי וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו:

וַיִּגַּל הו' אֶת-עֵינֵי בַלְעָם - מונח זרקא מונח סגול, תוספת במאור עיניים לגלוי דבר נסתר כפי' **ראב"ע ורמב"ן** - שלא היה נביא וה' הוסיף לו גלוי עיניים, היינו השגה שכלית לנבואה בין אומות העולם לכבוד ישראל

וַיִּרְא אֶת-מַלְאָכָה ה' – גרשיים מהפך פשטא, יצא להקל ולא להחמיר, להקל - ע"פ **בעל הטורים בכב,לב** **"הנה אנכי יצאתי לשטן"** יצאתי ממדתי ממדת רחמים שמלאך רחמים היה. להצילו שלא יטעה שה' לא יודע מחשבותיו ושאפשר לקלל.

אֶת-מַלְאָכָה ה' - מהפך פשטא, יצא מרגילותו שהיה לו לדונו לחובה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"כ) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – רבוי; דרגא – רבוי; מוציא מפשט; מרכא – מוציא מפשט; מרכא – רבוי; ממשעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב של המוטעם**, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – הקיש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות ד' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 במדבר בלק כב,ב

במדבר בלק כב,ב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם לֵאמֹר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם - מהפך פשטא זקף-קטן, הקב"ה הציע לפני בלעם בחירה באחד משני לימודים א' כפשוטו **לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא**

ב' שלא כפשוטו **לֹא תֵלֵךְ** עם הדגש על **עִמָּהֶם** השרים האלה לא מכובדים מספיק להזמין וללוות את בלעם. וזה מה שבלעם העדיף להבין. (הרב שבטו הי"ו)

ועוד באותו ענין אותה תבנית טעמים **מהפך פשטא זקף-קטן** בהגעת השרים השניים

במדבר בלק כב,ב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם לֵאמֹר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

זקף-קטן מורה על שני לימודים, מהפך פשטא מורה שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשוטו של הכתוב.

- לימוד אחד היוצא מפשוטו המגביל את בלעם **וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא**: ועל זה מסיים רש"י ... **וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא** וילך בלעם, אמר, שמא אפתנו ויתרצה.
- וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא** משמעות המלה מגבילה את בלעם שיאמר רק **אֶשֶׁר-אֶדְבַּר אֲלֶיךָ** מה שה' שם בפיו ואח"כ התברר שברך שלש פעמים בלי לשלוט על פיו, וטעמי הכתוב **אֶשֶׁר-אֶדְבַּר אֲלֶיךָ** - מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרבות, כמו גם מלת **אֶשֶׁר** רבוייה היא לפי רבי יונתן (בבלי סוטה מו), ושלוש ברכות שה' שם בפיו בעל כרחו, משתלבות עם טעם רביעי במלת **וַיֹּאמֶר** לרמז לברכה רביעית שברך בלעם לבסוף מעצמו.

במדבר בלק כב,ב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם לֵאמֹר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

מאור ושמש וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם לֵאמֹר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא

וכי דרך בתים למדוד כסף וזהב, הוה ליה למימר כלים מלאים כסף וזהב או כיסים מלאים וגו'... רוצה לומר המילוי של ב"ית הוא ת"י והוא בגי' כ"ישף וזהו מלא ביתו דייקא ביתו של בלק (טט – כשפים) לא אוכל לעבור את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה, ר"ל לעשות השם הוי' קטנה להריוו חלילה או גדולה ר"ל להגדיל שם אלקים שהוא מקור הדינים והגבורות ... כי לא יוכל עבור כלל לפי שמוכרח היה מאת השי"ת ויהיה שם הוי' שלם שהוא שם רחמים ושם אלקים יהיה בקטנות היינו אלקי (שהוא לבוש הנשמה ומסתיר אותה ממקטרגים) ורחמים עלינו ועל כל ישראל.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם לֵאמֹר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא - מונח רביעי, אפשר מרמז ע"פ **מאור ושמש** לכך שבלעם ניסה להקטין שם הוי'ה של ארבע אותיות המסמל חסד ורחמים

ולהגדיל שם אלקים (חמש אותיות) שהוא מקור הדינים והגבורות, **אם-ותנן-לי בלק** - מרכא תביר **מלא ביתו** - מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושדיניהם שונים, היינו עונות מסוגים שונים

טט - **מלא ביתו** - מרכא טפחא, יתור לרבות בבית בלק כשפים וקסמים, ודינים המאופיינים ע"י העונות של **כסף וזהב** - מונח, מרבה אתנח - מגביל. מרבה כגון ביזת הים - נקודות הכסף (שיר השירים) וזהב של עגל הזהב. **וזהב** - אתנח, להגביל רחמים ולהגביר גבורות (זהב) על האהבה והחסד (כסף)

אך הקב"ה באהבתו את ישראל מנע זאת ממנו

ע"פ **רב דב גרינצנייג נ"י**

כסף - כיסופין לשון אהבה וחסד, לבן טהור, ימין לשון חסד

וזהב - אדום דין צד צפון מצפון זהב יאתה"

כוס קידוש כסף להמתיק הדינים של היין האדום שכך יהיה התכללות הדין באהבה "והתנתקות" משורשה באמא עילאה היא הבינה

במדבר בלק כב,ב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם לֵאמֹר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

במדבר בלק כב,ב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם לֵאמֹר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם לֵאמֹר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא - קדמא מונח? או גרסת כתר - קדמא מרכא זרקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ רש"י (א) לכתחילה (**גמ' בלק כב,ב**) ... אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה, וכן לכל נביאי אומות העולם, ...

בפועל אצל בלק, לכבודן של ישראל דבר עמו ביום?

ע"פ רש"י (ב) לכתחילה (כב,ב) - **אם-לקרא לך** - אם הקריאה שלך וסבור אתה ליטול עליה שכר, **קיום לך אתם:**

וַיֹּאמֶר לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא - על כרחך **אֶשֶׁר-אֶדְבַּר אֲלֶיךָ אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא**, ובפועל **הלך משנאתו** ואעפ"כ וילך בלעם, אמר שמא אפתנו ויתרצה: או יש לפרש שלכתחילה רצה ללכת משנאה ולא רק מתאוות בצע וכבוד **בפועל** עשה עצמו כאילו הולך עבור תשלום.

רמב"ן ... והנכון בעיני בענין הזה, כי מתחלה מנעו השם שלא יקלל את העם כי ברוך הוא, ... והנה השם אמר לו, כבר הודעתך כי העם ברוך הוא ולא תוכל לקללם, ועתה חזרו לפניך, ו-**אם-לקרא לך** בלבד **בא** כלומר שיתרצו בלכתך עמם על מנת שלא תקלל את העם כאשר הודעתך **מתחלה קיום לך אתם, וַיֹּאמֶר אֶשֶׁר-אֶדְבַּר אֲלֶיךָ אֶת-הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא**, שאפילו אם אצוה אותך לברך

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"כ) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מוציא; ממשע, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף-רב מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו- סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות ד' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

שבתרכם ולא תירא מבלק, וזה טעם אם-לקרא. וכן היה החפץ לשם הנכבד מתחלה שילך עמהם, אחרי הודיעו אותם שלא יקללם ושיתנהג בענינים כאשר יצוה, כי הרצון לפניו יתברך שיברך את ישראל מפי נביא לגוים: והנה היה על בלעם להגיד כן לשרי בלק ולאמר, הנה הרשה השם אותי להיות קרוא לכם בלבד, אבל על מנת שלא לקלל את העם ועל מנת שאם יצוה אותי לברך שבתרכם, ואם לא יתרוצו בכך יהיו מניחים אותי, כי גם בפעם הזאת השנית אמר בלק (פסוק יז) ולכה נא קבה לי את העם הזה, לא יחפצו בו להודיעו עתידות ולא לדבר אחר וזלתי לקוב את העם. (בפועל) והנה בלעם מרוב חפצו ללכת לא הודיעם זה ולא אמר להם כלום, ויקם בבקר ויחבוש ולא אתונו וילך עמהם כרוצה להשלים חפצם, על כן חרה אף ה' כי הולך הוא שאלו הודיעם לא היה הולך. ועוד שהיה בזה חלול ה', כי בלכתו עמהם סתם והוא ברשות השם חשבו שנתן לו רשות לקלל להם את העם, והנה חזר בו ממה שאמר תחלה "לא תאור את העם כי ברוך הוא" כפי מה שהגיד להם, וכאשר יראו עוד שלא יקללם, יאמרו כי אחרי כן נמלך עוד או יתהל בהם כהתל באנוש, חלילה לה! מעשות כדבר הזה כי נצח ישראל לא ינחם:

ע"פ רמב"ן **לכתחילה היה החפץ לשם הנכבד מתחלה שילך עמהם, אחרי הודיעו אותם שלא יקללם ושיתנהג בענינים כאשר יצוה, כי** הרצון לפניו יתברך שיברך את ישראל מפי נביא לגוים (בפועל) בלעם הלך בלי להודיע לשרי בלק שלא יקלל את ישראל, והיה חלול ה' בדבר כי חשבו שה' נתן לו רשות לקלל

ויבא אליהם | קדמא מרכא פסק - להפסיק בין הטהור ובין הטמא, להפסיק בין האחדות והמחיה ובין המפריד והמאבד **אל-בלעם לילה** - זרקא סגול – מוסיף לבלעם נבואה בלילה, שהיה לו גלוי בגלל כבוד ישראל בלילה,

במדבר בלק כבי, יח: ונען בלעם ויאמר אל-עבדי בלק אם-יתן לי בלק מלא ביתו פסח וזהב לא אוכל לעבר את-פי ה' אלהי לעשות קטנה או גדולה:

מאור ושמש ונען בלעם ... והצדיקים ממשיכים את ההויות לתוך הטבע שהיא בגי' אלקיים ומיחדים הכל כי ה' הוא האלקים (יחוד ואחדות) והרשעים מפרידין ומאבדין את העולם לפי שהולכים אחר הטבע לבד ומפרידים השם הוי' מ-הטבע שהוא גי' אלקיים ... (הצדיקים) מיחדים השמות ה' הוא והוא האלקים ומקטנים השם האלקים לעשותו אלקי ... שהוא לבוש הנשמה ומסתר אותה ממקטרגים. ... והנה בלעם הרשע ימ"ש כל רצונו היה להפוך למשוך אחר הטבע ולעשות פירוד בשם הוי' חלילה ... לעשות כביכול השם של רחמים קטן ולהגדיל שם אלקים שיהי חלילה התגברות הדינין ר"ל.

ויבא אליהם | אל-בלעם לילה - קדמא מרכא פסק – לכתחילה (רמוז בקדמא) הצדיקים ממשיכים (רמוז במרכא) את ההויות לתוך הטבע שהיא בגי' אלקיים ומיחדים הכל כי ה' הוא האלקים (יחוד ואחדות הטבע בא-לקות) חיבור מעבר לטבע לתוך הטבע. בלעם ושאר הרשעים מפרידין ומאבדין את העולם לפי שהולכים אחר הטבע לבד ומפרידים (רמוז בפסק) השם הוי' מ-הטבע שהוא גי' אלקיים **ויבא אליהם | אל-בלעם לילה** - זרקא סגול מרמז כעין גורע מהענין, ומוסיף מהענין על הענין אפשר שזה תומך בפ' **מאור ושמש במדבר בלק כבי, יח: ונען בלעם** ... (הצדיקים) מיחדים השמות ה' הוא והוא האלקים ומקטנים השם האלקים לעשותו אלקי וגו'.

ומקטנים השם (גורע מהענין) אלקים לעשותו אלקי והנה בלעם הרשע ימ"ש כל רצונו היה להפוך למשוך אחר הטבע ולעשות פירוד בשם הוי' חלילה ... לעשות כביכול השם של רחמים קטן (גורע מהענין) ולהגדיל (מוסיף מהענין של בלעם על הענין) שם אלקים שיהי חלילה התגברות הדינין ר"ל. **אל-בלעם לילה** - זרקא סגול, מוסיף לבלעם נבואה בלילה לכבוד ישראל. קרא למפרע - לילה אל-בלעם - מתוך הלילה, משל לחשך המסתיר אור כך הטבע מסתיר אלקות ומתוכו יוצא מאמר ה' להודיעו.

ויאמר לו - מונח רביע - יש כאן לפחות ארבעה ענינים ברשות ללכת. **אם-לקרא לה באו האנשים** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן - שנים או שלושה ענינים **קום** - טפחא, כעין רבוי לא מוגבל העשוי להשפיע אלפניו, אפשר כי גם בתפקיד פותח טפח להתאפיין מ- **לה אתם** - מונח אתנה, רבוי והגבלה, לך אתם להגביל הליכתו דווקא עם אלו ולא עם אחרים. (א) **רש"י** שאם הקריאה שלך וסבור עתה ליטול עליה שכר קום ל אתם. (ב) **ספורנו** - אם להועץ עמך, לך עמם להזהירם שלא יחטאו.

במדבר בלק כב, ל: ויאמר האתון אל-בלעם הלא אנכי אתנך אשר-רכבת עלי מעודך עד-היום הנה תהסכן הספנתי לעשות לך פה ויאמר לא:

רבי יוסף בכור שור (ל) הלא אנכי אתנך ... רכבת עלי - הרבה פעמים. ושם הפסק הדבר, כי רביע' היה על עלי. ו- **מעודך עד-היום** קאי אהסכן הספנתי. כאדם שאומר: המעולם עשיתי לך כן? וכך אמרה לו: מאחר שאיני רגילה בכך, היה לך להבין, שלא בחנם הייתי עושה.

ויאמר - טפחא לא - סלוק, מרבה תשובות שלילה של בלעם לאתון, אף שכתוב אומרו פעם אחת. ועוד הטפחא מנתק **ויאמר** מ-לא סלוק בתפקיד הגבלה, היינו שנסתמו טענותיו (חכמתו) כי לא אמר לאתון דבר אחר פרט למלת לא. **ויאמר** - טפחא לא - סלוק, יוסבר ע"פ פ' רש"י (כב, לג)

רש"י (לג) אולי נטתה - כמו 'לולא'; פעמים שאולי משמש בלשון 'לולא'. **גם-אתכה הרתתי** - הרי זה מקרא מסורס, והוא כמו **גם הרגתי אותך**; כלומר: לא העכבה בלבד קראתך על ידי, כי גם ההריגה. **ואותה הרתתי** - ועתה, מפני שדברה והוכיחתך ולא יכלת לעמוד בתוכחתה, כמו שכתוב: **ויאמר לא** (לעיל, ל), על כן הרגתה; שלא יאמרו: זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב; שחס המקום על כבוד הבריות. וכן "והרגת את האשה ואת הבהמה" (וי' כ, טז); וכן "ואת הבהמה תהרוגו" (שם טו).

לא - סלוק, מגביל חייה של הבהמה כפי רש"י ב-(כב, לג) **ויאמר לא** (לעיל, ל), על כן הרגתה; שלא יאמרו: זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב; שחס המקום על כבוד הבריות. **ויאמר** - טפחא, פסקא טעמא וגורמת שנוי משמעות במלת **ויאמר** מסתם אמירה להכנעה מפני האתון, כי לתוכחה של המקום לא שעה, אבל מפני שדברה (האתון) והוכיחתך ולא יכלת לעמוד בתוכחתה, (והסכים עמה).

ב"ה טוב טעם ודעת לפנינו (טו"ד"כ) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; המצוות הששירות: **אתנח**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – מרוב; מהפך פשטא; מוציא מפשט; מראי; רבוי; מוציא מפשט; מראי טפחא – קב' שעשויה לגדול, ויתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – הקיש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תראס** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.4 במדבר בלק כב,ב
במדבר בלק כב,ו: ועתה לכה-נא ארה-לי את-העם הזה כי-עצום הוא ממני אוילי אוכל נכה-בו ואנרשנו מן-הארץ
כי ידעתי את אשר-תברך מבך ואשר תאר יאור:
ועתה לכה-נא ארה-לי את-העם הזה וגו' – תבנית כללית של כעין פרט קדמאה, כלל, פרט בתראה.

הפסוק יוסבר בדרך אגדתא ובדרך הלכתית.
בדרך אגדתא: בדרך רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ ועתה לכה-נא ארה-לי מהו **ארה-לי** אוכל אני לשלוט בהם קימעה כאדם שהוא אורה את התאנים (תאנים מלקטים שוב ושוב לפי הבשלתם), כי עצום הוא ממני לא שהן גבורים וחיילותיהם מרובין אלא שמנצחין בפיהם מה שאני יכול לעשות **אוילי אוכל נכה-בו**? מה ראה זה להתגרות? לא כך אמר להם הקדוש ברוך הוא שלא יהיו נוטלים מארצם אלא שהיו בעלי קסמים ונחשים יותר מבלעם שוא' וירא בלק אלא שלא היה מכיין הדברים לאמיתן וכן הוא אומר (ישעיה מז) נלאית ברוב עצתך יעמדו נא ויושיעוך הוברי שמים החוזים בכוכבים. היה רואה בהוברי ישראל נופלין בידו לפיכך הפקיר את בתו ונפלו בה כ"ד אלף לכך נתגרה בהם ולא היה יודע היאך לכך **אוילי אוכל נכה** כמי שמנכה אחד מעשרים וארבעה לסאה (כ"ד לוג לסאה) כך מן כל כ"ד אלף מישאל חסר אלף אלף,

(טט) – היות וב-600000 יש 25 פעם 24000 אז המובן הפשוט של הנאמר במדרש הוא שאם מכל 24000 ימיתו אלף בסיכום יהיו 25000 מתים. ולא ככתוב שהיו 24000 מתים. לכן יש להסביר כע הכוונה שאחרי ספירת 24000 חיים ימית את האלף הבא, וכך אחרי 24 פעם 24000 יצטבר 24000 מתים. בחשבון זה כך: אם נחלק $600000 / 24000 = 25$, אז $24000 * 25 = 600000$ חיים ועוד 24000 מתים)

- **ואנרשנו מן-הארץ** לא היה מבקש אלא לגרשם שלא יכנסו לארץ, **כי ידעתי את אשר-תברך מבך** מנא היה יודע שבשעה שבקש סיחון להלחם במואב היה מתיירא שהיו גבורים שכר את בלעם ואביו לקלל את מואב שנאמר על כן יאמרו המושלים וכתוב כי אש יצאה מחשבון וכתוב אי לך מואב לכך אמר **כי ידעתי את אשר-תברך מבך**.

ועתה – תלישא-קטנה, פרט קדמאה המרמז לשיעור ההכאה שבלק מבקש כדי לגרש את ישראל מעליו המתברר בפרט בתראה.
לכה-נא ארה-לי – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד העשוי להיות גם הקש או בנין אב (רמז אחד תלישא קדמא ואולא, רמז שני **מזוני** ... **בו** פעמיים זקף בין שני קיסרים).

את-העם הזה – מונח רביע, הצעה בלי מקור: (א) בלק מספר לבלעם שעם ישראל שוכן בארבע מחנות ובמרכזו מחנה לויה ושכינה. (ב) כהנים, לויים, ישראלים, גרים, אולי עוד היו עמם ערב רב.

אוילי אוכל נכה-בו – מהפך פשטא זקף-קטן, מוציא מפשט האמת. נדרש על (ג,ב) **במדבר רבה (וילנא) פרשה כ ג** כתיב **וינר מואב** מהו ויגר כשהיו ישראל נראין לעמונים נראין עטופים לשלום ולמואבים נראים מזויינין למלחמה שכך כתיב (ד'ב,ב) **וינר מואב** **עמון אל-תצורם** כל מין צרה, אל תצר להם **ואל-תתגר גם** כל מין גירור (כי אמא שלהם היתה צנועה וקראה לבנה בן-עמי) ולמואב אמר (ד'ג) **אל-תצור את-מואב ואל-תתגר גם מלקמה** מלחמה אי אתה עושה אבל מה שאתה יכול לחטוף מהן חטוף ולכך נראין מזויינין למואב (כי אמא שלהם קראה שם בנה מואב, פרסמה כי בנה מאביה) .

מהמדרש מובן כי המואבים היו מובטחים בחייהם ולא היתה סיבה להילחם בישראל וזה ההיפך של דברי בלק לבלעם (ג,ב) **וינר בלק** אלא שלא היה מכיין הדברים לאמיתן לכן אמר **אוילי אוכל נכה-בו** – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) כפשוטו ע"י מעשה, במלחמה או בהפקרות, במלחמה שהיו מואב גבורים כמו שהיה המצב בשעה שבקש סיחון להלחם במואב היה מתיירא שהיו גבורים שכר את בלעם ואביו לקלל את מואב ובכל זאת נתירא, או בהפקרות ש- היה רואה בהוברי ישראל נופלין בידו לפיכך הפקיר את בתו ונפלו בה כ"ד אלף (ב) שלא כפשוטו ע"י קללת בלעם כנגד נצחון ישראל בפיהם.

רש"י (ו) נכה-בו – אני ועמי **נכה** בהם. דבר אחר: לשון משנה היא (ב"מ ט,ו): מנכה לו מן הדמים – לחסר מהם מעט (תנח' בלק ד). **נכה-בו** – מקף-כרב מצב (א) נכה (נפחית) מישאל באופן מלא (כלי יקר) (ב) נכה (נפחית) מישאל באופן מעט היכן רמוז בפסוק שלהחסיר מעט הכוונה ל-אחד חלקי 24 מלגיו, היינו שאחרי שיטלו אלף יאארו 24000? **ועתה** – תראס בתפקיד שיעור, שעשוי להילמד ע"י דרשת מלת **נכה** נכה – נ'חסיר, מ-כ"ה פעם 24000 (=600000) חלק אחד מ-25 מלגיו שהוא 24000 שמואב הצליחו לפגוע בהם שהלכו אחר פעור בפתוי בנות מואב ובהפקרות בנות מדין ונשאר עם ישראל נקי.

ועוד יש לומר כי תבנית הטעמים **את-העם הזה כי-עצום הוא ממני אוילי אוכל נכה-בו** – ... רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן – כעין ענין בעל עצמה רבה. כאן מאמץ להכות רק כ"ד אלף מישאל (ראה במדבר רבה להלן) ובכך לגרש את ישראל שלא יכנסו לארץ מואב. **בסיכום**: הכלל המלמד הוא שאויבי ישראל מחפשים דרכים לפגוע בישראל בין מעט בין רב, בלי סיבה שישאל מאימית עליהם. וגורמים למי מישאל לחטוא וכך פוגעים בהם. להסבר בדרך הלכתית ראה להלן.

פתיחה דרשה בדרך הילכתית לשיעורי זו"ל. נחזור ונשתמש בפ' **רש"י (ו) נכה-בו** – דבר אחר: לשון משנה היא (ב"מ ט,ו): מנכה לו מן הדמים – לחסר מהם מעט (תנח' בלק ד). נשאל מהו השעור לחסר מהם מעט? נתחיל ב-**במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ** המלמד על שעור הכאה שבקש בלק להשיג, ממדרש זה לומדים על שעור זו"ל של רובע הקב (=לוג) מסאה. וממנו נלמד כלל מלמד בכעין בנין אב. נתבונן שוב בפסוק (ג,ב) **ועתה לכה-נא ארה-לי את-העם הזה וגו'** – תבנית כללית של כעין פרט קדמאה, כלל, פרט בתראה. **ועתה** – תלישא-קטנה, פרט קדמאה המרמז לשיעור ההכאה שבלק מבקש כדי לגרש את ישראל מעליו המתברר בפרט בתראה. **לכה-נא ארה-לי** – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד העשוי להיות גם הקש או בנין אב (רמז אחד תלישא קדמא ואולא, רמז שני **מזוני** ... **בו** פעמיים זקף בין שני קיסרים).

בדרך הלכתית: המלה **אוילי** מביעה ספק, זאת אומרת יש כאן רמז לשיעורי זו"ל פעמים מלבר פעמים מלגיו. ובהקש מרובע הקב המרומז במונח רביע של **את-העם הזה** לסאה, לומדים לשיעורי זו"ל אחרים. היכן רמוז בפסוק שלהחסיר מעט הכוונה ל-אחד חלקי 24 מלגיו, היינו שאחרי שיטלו אלף יאארו 24000? **ועתה** – תראס בתפקיד שיעור, שעשוי להילמד ע"י דרשת מלת **נכה** נכה – נ'חסיר, מ-כ"ה פעם 24000 (=600000) חלק אחד מ-25 מלגיו שהוא 24000 שמואב הצליחו לפגוע בהם שהלכו אחר פעור בפתוי בנות מואב ובהפקרות בנות מדין ונשאר עם ישראל נקי.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ו) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרגא – מוציא; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקר – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגור – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד, רמז לכלל ופטר, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנה = תראס – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה: פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

דוגמאות לחישוב מלבר ומלגיו.

אנציקלופדיה תלמודית כרך טו, [חלה] טור רסח ... לדעת שמאי והלל, עשירית האיפה שנאמר בעומר היא עשירית מלבר, שהיא תשיעית מלגו, ולכן עשירית מאיפה, שיש בה שמונה עשר קבים, היא שני קבים,

ר' יצחק קרושא (בשיטת הקדמונים) בבלי ב"ב צגב, וכן רמב"ם הל' מכירה פ"ח ה"א המוכר חטים לחבירו מקבל עליו רובע קטנית לכל סאה (טט – אחד חלקי 24), ... נמצא (פסולת) מהן יתר על השיעורים האלו כל שהוא (ב) ינפה את הכל ויתן לו פירות מנופין וברורין שאין בהן כלום. **שו"ע חו"מ הל' אונאה ומקח טעות סימן רכט סעיף א ...** ואם אמר: פירות יפות, ולא אמר: אלו, נותן פירות שכולן יפות (טור בשם הרמ"ה). טט – בדרך אגדתא דברי רמב"ם ושו"ע הם כעין משל לעם ישראל. שכולו פירות יפות, ומי שפקרו הם מלבר **תוספתא בבא מציעא (ליברמן) פ"ג, ה"טז** הורה ר' טרפון וגו' עד אחד הלוקח ואחד המוכר וגו' מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו חלוק שוה חמש בשש ידו של לוקח על העליונה (אונאת לוקח בשתות מלבר 20%) רצה או' לו תן לי סלעי רצה או' לו הילך חלקך ותן לי מעותי אבל אם מכר לו שוה שש בחמש יד מוכר על העליונה (אונאת מוכר בשתות מלגיו 16.66%) רצה אומ' לו תן לי סלעי רצה אומ' הילך מעותיך ותן לי חלוקי ור' אומ' לעולם יד המוכר על העליונה וכשם שהמוכר יכול לחזור בו כך הלוקח יכול לחזור בו ר' שמעון אומ' המוכר יכול לחזור בו הלוקח אין יכול לחזור בו שכבר קבל הלה את מעותיו

במדבר בלק כב,ח: וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לִינוּ פֶה הַלְלִיָּה וְהַשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר פֶּאֶשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלַי וַיִּשְׁבְּוּ שְׁרֵי-מוֹאֵב עִם-בְּלַעַם: לִינוּ פֶה הַלְלִיָּה וְהַשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק אתנח) – תבנית של כעין היקף, בנין אב. כפ' **רש"י (ח) לִינוּ פֶה הַלְלִיָּה** - אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה, וכן לכל נביאי אומות העולם; וכן לבן בחלום הלילה, שנאמר: "ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה" (בר' לא, כד). כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא (ראה ויק"ר א, יג).

זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בלק דף ר ע' א (זוהר הסולם סימן רפו)

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לִינוּ פֶה הַלְלִיָּה וְהַשְׁבַּתִּי אינון כתיב (כב,ח) **וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו** (לשון קשה כי היה פגום האזן), ואיהו כתיב **וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם** (לשון רכה), **לִינוּ פֶה הַלְלִיָּה**, בגין דליליא איהו שעתא (זמן) דסטרא אחרא הוי לחרשיא (המכשפים) בשעתא דמשתכחי (נמצאים) ושלטי (ושולטים) סטרי בישין (צדדים רעים) ומתפשטין בעלמא, **פֶּאֶשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלַי**, שבוחי קא משבח גרמיה בשמא דיי (שבח עצמו בשם ה'), **וַיִּשְׁבְּוּ שְׁרֵי-מוֹאֵב**, ושרי מדין אתפרשו מנייהו ולא בעו למיתב תמן וסבי מואב אשתארו דכתיב וישבו שרי מואב בלחודיהו יאות עבדי, מדין דאתפרשו מכל וכל מנייהו ואלמלא לא הוו מחאן בסופא דהוו בעיטא דבלעם לשלחא נשיהון לישראל בשטים למטעי לון ... אבל ישיבה דיתבו אינון דמואב גרמא לון טב בגין דאשתארו תמן ומאן דאזלו אינון דמדין גרמי לון ביש מ"ט אלין חששו ליקרא דמלה דישא בריך הוא ויתבו ואלין דב' חששו לה כלום ואזלו לארחיהו,

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לִינוּ פֶה הַלְלִיָּה וְהַשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר - רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק אתנח) – תבנית של דבר עצמתי מאד. בלעם פונה לכוחות הרעים כדי להמשיך עליו רוח מא-לקות לקלל, ומשיג גלוי א-לקות שמורה לו ההיפך כנדרש ב-

זוהר במדבר בלק דף ר ע' א (זוהר הסולם סימן רפו) ... ההוא ליליא ההוא רשע לחיש לחישין ועביד בלטיין (הסולם: מעשי להטים, טט – ע"פ **בבלי סנהדרין סז,ב**, ... אמר רבי אייבו בר נגרי אמר רבי חייא בר אבא: **בלטיים – אלו מעשה שדים**, בלטיים – אלו מעשה כשפים) ואמשיך עליה רוחא מלעילא (הסולם: והמשיך עליו רוח מלמעלה) מיד (**כב,ח**) **וַיִּבְרָא אֱלֹהִים** אל בלעם אלהים סתם דרגא דיליה מסטרא אחרא דשמאלא (הסולם: שהוא המדרגה שלו, שבסטרא אחרא שבשמאל, ויש שלא גורסין מדרגא דיליה עד דשמאלא):

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם – מונח רביע, ע"פ זוהר הסולם ס' (רפו) יש לו לפחות ארבע ידיעות איך לבצע בקשת בלק וזה יקרה בלילה, לכן עליהם להתעכב. (א) לילה זמן שריית הסטרא אחרא (ב) אז יש למכשפים אפשרות לפעול בכשפים (ג) בשעת לילה נמצאים צדדים רעים (כנראה כוחות טומאה בנוסף לס"א) והם בכח להזיק (ד) בשעת לילה שולטים צדדים רעים (כנראה כוחות טומאה בנוסף לס"א) הפוגעים (ה) בשעת לילה מתפשטים הצדדים רעים (כוחות טומאה בנוסף לס"א) בעולם (כנראה ממקום הגעתם לעולם כמו מקומו של בלעם ומשם פושטים לעולם וכך עלולים לגרום נזק)

לִינוּ פֶה הַלְלִיָּה – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, (א) הפשט כפ' רש"י **וַיִּשְׁבְּוּ** – לשון עכבה. כי כפ' **רש"י (ח)** אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה, ויודעים שמדובר ברוח הקודש כי מסיים בהזכרת שם ה' **פֶּאֶשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלַי** (ב) היוצא מן הפשט ע"פ דרשת זוהר (דף ר ע' א) בלעם מתכוין להפך שע"י המשכת קדושה מצד שמאל (ראה הסבר להלן) יתן חיות לכוחות הסטרא אחרא וכוחות הטומאה שזמן התגברותם בלילה וכך יקלל כביכול ברשות ה'. לכן הוא גם אומר להם אל תפעילו או אל תציעו קסמים שהבאתם כי (א) תפריעו (ב) הכבוד לא יהיה של בלעם בלבד. מונח כאן יסוד השקפה, בלעם מודה שלפחות בענין ישראל צריך לפנות לה' ולהזכיר עוונות כדי שתחול קללה. זקני מדין המכשפים מכחישים שצריך לפנות לבורא עולם כי כבר נתנה רשות כללית לפגוע ע"י כשוף. ראה **תורה תמימה שמות משפטים כב,ז** מכשפה הערה קעט).

תורה תמימה (ח) הערה ו נראה דסמין אסיפא דקרא **פֶּאֶשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלַי**, ור"ל מתחלה סברו שיעשה מעשי ע"י כשפים (טט) – נוטריקון מל'חיש' פ'מליא של מ'עלה (בבלי סנה' סז,ב) מבלי שישאל רשות הקדוש ברוך הוא, אבל מכיון ששמעו מפיו כי מחכה הוא למוצא דבר ה' נואשו מתקומם באמרום כלום יש אב שיונא את בנו [סנהדרין ק"ה א'] וישראל הם בערך בנין להקב"ה וא"כ בודאי לא ירשה לו לקללם, ולכן הניחו אותו והלכו להם:

וְהַשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, (א) הפשט בלעם בטוח שיענה כמו משה (במ' בהע' ט, טח) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֶשֶׁה עֲמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מִה-יִצְיָה ה' לְכֶם: פ** (ב) היוצא מן הפשט כגון היוצא מס'ת י' מ' ר' – רמ"י (רמא"י) אשיב גם אם לא נאמר לי. **פֶּאֶשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלַי**, שבוחי קא משבח גרמיה בשמא דיי (שבח עצמו בשם ה'), **יְדַבֵּר ה'** – מרכא טפחא, 'יתור לרבות על עצמו שבח שה' מדבר אליו בגלוי רב, ומפני כך ע"פ פ' **רש"י** אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם, אלך עמכם; שמא אין כבודו לתתי להלוך אלא עם שרים גדולים. אבל טעם **פֶּאֶשֶׁר** – תביר בתפקיד לא ממש, ללמד שאינו מתחייב להשיב ממש מה שנאמר לו, וטעם **אֵלַי** – אתנח, מגביל שהגלוי לבלעם היה בדרך מדרגה מצד שמאל, וב-**תניא פ"ב** וכ"כ גברו ועצמו הצמצומים והסתר פנים העליונים עד שיוכלו להתהוות ולהבראות גם דברים טמאים וקליפות וס"א ולקבל חיותם וקיומם מדבר ה' ורוח פיו ית' ... ויניקתם וחיותם אינה מבחינת פנים אלא מבחינת אחוריים דקדושה כאדם הנותן דבר לשונאו שלא ברצונו ... מעט מזער אור וחיות (הס"א) יונקת לתוכה (גורמת לה) שאינה בטילה כלל לגבי קדושת הקב"ה ... ומחשיבים עצמם ליש ודבר בפני עצמו ...

זוהר הסולם סימן רפו זקני מדין בשמעם את בלעם אומר **פֶּאֶשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלַי** ולזלו בכבוד דבר ה' והלכו להם, לכן לבסוף הפקירו נשותיהם ההזנות את ישראל וכל מדין נענשו במלחמת מדין. ואילו על שרי מואב נאמר **וַיִּשְׁבְּוּ שְׁרֵי-מוֹאֵב עִם-בְּלַעַם** הם חשבו שבלעם באמת מתכוין לדבר ה' באומר **פֶּאֶשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֵלַי** התעכבו לכבד את דבר ה' והצילו את אומתם. בלעם רצה לתת חיות לקליפות בהמשכת רוח א-לקים מצד שמאל וכך כביכול לקלל ברשות ה', אבל המשיך עליו חסימת חיות מהקליפות וחסימת כל כוונה רעה של בלעם ופיו שלא ברצונו מברך טובה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ר) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מחרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, ויתר ריבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – זקיש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופירט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנה = תראס – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה: פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5 במדבר בלק כג,ב (התשע"ה)

במדבר בלק כג [א] וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק בְּנֵה-לִי בָזָה שְׂבַעָה מִזְבְּחֹת וְהֵקֵן לִי בָזָה שְׂבַעָה פְּרִים וְשְׂבַעָה אֵילִים:

[ב] וַיַּעַשׂ בְּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלְעָם וַיַּעַל בְּלָק וּבַלְעָם פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

במדבר בלק כג,ד: וַיִּקְחֵהוּ שָׂדֵה צִפִּים אֶל-רֵאשִׁי הַפְּסָקָה וַיִּבְנוּ שְׂבַעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

במדבר בלק כג,טו: וַיֹּאמֶר אֶל-בְּלָק הַתִּיבָב פֶּה עַל-עֲלֵמָה וְאֶנֶּכִי אֶתְּרָה פֶּה:

במדבר בלק כג,כט: וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק בְּנֵה-לִי בָזָה שְׂבַעָה מִזְבְּחֹת וְהֵקֵן לִי בָזָה שְׂבַעָה פְּרִים וְשְׂבַעָה אֵילִים:

במדבר בלק כג,ל: וַיַּעַשׂ בְּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בַּלְעָם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

פסוק כג,א זהה לפסוק כג,כט באותיות, בניקוד, בטעמים. פסוק כג,ב דומה לכג,ל שבו רק בלעם פעיל.

רמב"ם מעשה הקרבנות פ"ט,הט"ז

השוחט קדשי נכרים בחוץ חיוב, וכן המעלה אותן בחוץ, והנכרים מותרין להקריב עולות לשם בכל מקום, והוא שיקריבו בכמה שיבנו, ואסור לסייען ולעשות שליחותן שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ, ומותר להורות להם וללמדם היאך יקריבו לשם האל ברוך הוא. סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בס"ד.

ילקוט ראובני במדבר בלק ע' מד ד"ה 87 (במ' בלק כג,ב) וַיַּעַשׂ בְּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלְעָם וַיַּעַל בְּלָק וּבַלְעָם פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: רצה

(בלעם) שיסייעו בלק כדי שיהיה בלעם שוחט למדת הרחמים ובלק זורק למדת הדין. אבל אח"כ נטה מדרך אמונה וכווין לרוח

הטומאה השורה במדבר (במ' בלק כד,א) וַיִּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פְּגִיזוֹ: (טט – ראה הסבר להלן). ולכן הזכיר אח"כ (במ' בלק כג,ל) וַיַּעַל פָּר וְאֵיל

בַּמִּזְבֵּחַ: ולא הזכיר בלק כי לא רצה בסיועו כדי שלא יפגל במחשבתו (בחי כד,א) (הפניית ר' צדוק משה)

בלעם מנבואתו ידע להורות היאך להקריב עולות לשם וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק בְּנֵה-לִי ... וְהֵקֵן לִי. אם בלעם כנכרי אז מותר לו לסייע לנכרי אחר בהקרבת הקרבן לשם. אם בלעם ניסה להיות כאחד מעם ישראל הריהו מורה לנכרי היאך יקריב, אבל אז אסור הוא לסייע לנכרי.

(במ' בלק כג,ב) וַיַּעַשׂ בְּלָק – זקף-קטן, בתפקיד שתי פעולות, בניית המזבחות, הבאת הקרבנות כַּאֲשֶׁר – טפחה כמשנה משמעות אפשר

שמרמו לשנוי במעשי ומחשבות בלק ממה ש-דִּבֶּר בַּלְעָם, שבלק מעשיו יהיו למדת הדין וכנראה שהרגיש שאינם ככונתו וזה יפגל

הקרבנות בין עם הוקרבו לשם ה' ובין אם הוקרבו לע"ז.

וַיַּעַל – קדמא, סדר בפעולות הבאות בַּלְק וּבַלְעָם פָּר וְאֵיל – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא העלאת

עולות **בַּמִּזְבֵּחַ**, כאשר על הפרטים חלה אותה הלכה או הם מצטרפים ביחד. כאן בתפקיד הצטרפות לרצף פעולות שיהיה בלעם שוחט ...

ובלק זורק אבל התת-תבנית של **וּבַלְעָם פָּר וְאֵיל** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא העלאת עולות

בַּמִּזְבֵּחַ, כאשר על חלק מהפרטים לא חלה הלכה מסוימת או ענין מסוים. כאן בלעם שוחט למדת הרחמים ובלק ממועט מפעולה למדת

הרחמים זורק למדת הדין.

ואילו ב-(במ' בלק כג,ל) וַיַּעַשׂ בְּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בַּלְעָם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

וַיַּעַשׂ בְּלָק – זקף-קטן, בתפקיד שתי פעולות, בניית המזבחות, הבאת הקרבנות

כַּאֲשֶׁר – טפחה כמשנה משמעות שלא בלק העלה העולות אלא בלעם לבדו, כדי שלא יפגל בלק במחשבתו לשיטת בלעם.

וַיַּעַל פָּר וְאֵיל – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא העלאת עולות **בַּמִּזְבֵּחַ**, כאשר על חלק מהפרטים לא חלה הלכה

מסוימת או ענין מסוים. כאן בלעם שוחט זורק למדת הרחמים ובלק ממועט מפעולה כלשהי כדי שלא יפגל הקרבן לשיטת בלעם.

במדבר בלק כד,א: וַיֵּרָא בַלְעָם כִּי טוֹב פְּעִינִי ה' לְבָרְךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הִלַּךְ פִּעְעֵם-פִּעְעֵם לְקִרְאת נְחֹשִׁים וַיִּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פְּגִיזוֹ:

נענין שוב בקטע הבא מילקוט ראובני: ... אבל אח"כ נטה מדרך אמונה וכווין לרוח הטומאה השורה במדבר (במ' בלק כד,א) וַיִּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פְּגִיזוֹ – רבינו בחיי פירש כי הסיפא של הפסוק (במ' בלק כד,א) וַיִּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פְּגִיזוֹ מלמד על כיוון לרוח טומאה, ואילו פשט הרישא של הפסוק לכאורה משמעו שכוון לרוח טהורה. מ-רבינו בחיי יש להבין שבלעם רצה ע"י מחשבה כביכול טובה שיחול עליה הדבור מאת השם יתברך ואז יכוון על מקום מעשה העגל במדבר כדי לקללם כביכול עם כוח אלקי.

(במ' בלק כג,א) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, אחת מהן שבלעם היה לו לומר (לבלק) מה לך באותן

הדברים שתמצא בהן מכות גדולות ותלך ותאבד מן העולם, והוא (בלעם) לא עשה כן, אלא אמר לו לנהוג כשבעה צדיקים, שקרבנם

התקבל, אלא שלא בלעם ולא בלק היו צדיקים וכוונת בלעם ברוב זכחים היתה שה' יפנה לדורונו נגד עם ישראל, ולא הבין ש-(מיכה ו,1)

הַיְרָצָה ה' בַּאֲלֵפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת גְּחַלִּישָׁמוֹ הָאֵתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פְּרִי בִטְנֵי תַטְאֵת נַפְשֵׁי: מעט הקרבנות הם כפרה (פסיקתא זוטרתא (לקח

טוב) שמות תצוה ל' ד"ה וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה) ולא להטיית ה' למטרה מסוימת, וגם אם ישראל חוטאים הם בני הקב"ה ולא יטשם בשום אופן.

מדרש תנחומא (בובר) פרשת בלק סימן טז

(במ' בלק כג,א) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק בְּנֵה-לִי בָזָה שְׂבַעָה מִזְבְּחֹת וגו'. למה שבע מזבחות, כנגד שבעה צדיקים שבנו שבע

מזבחות, מאדם עד משה ונתקבלו, אדם הבל נח ואברהם ויצחק ויעקב ומשה, ואמר למה קבלת את אלו, לא בשביל עבודה שעבדו

לפניך קבלתם, לא נאה לך שתהא נעבד משבעים אומות, ולא מאומה אחת, השיבו רוח הקודש (משלי יז,א) טוֹב פֶּת חֲרָבָה וְשִׁלְוֵהָ-בָּה

מִפְּנֵי מֵלָא זְבַח־יִרְיָב, טובה מנחה כלולה בשמן וחרובה, מִפְּנֵי מֵלָא זְבַח־יִרְיָב, שאתה רוצה להכניס מריבה ביני ובין בני ישראל.

תורה שלמה בלק כג [א] ... כיון שבא בלעם אצל בלק, היה לו לומר (לבלק) מה לך באותן הדברים שתמצא בהן מכות גדולות ותלך

ותאבד מן העולם, והוא (בלעם) לא עשה כן, אלא אמר לו בְּנֵה-לִי בָזָה ... וְהֵקֵן לִי בָזָה ... אומר לך מה עשה אביהם של אלו עמד

ובנה מזבח ומקריב עליו ג', פעמים בכל שנה ושנה כ"א שור כ"א איל, אומר לך בְּנֵה-לִי בָזָה שְׂבַעָה מִזְבְּחֹת וְהֵקֵן לִי בָזָה שְׂבַעָה

פְּרִים וְשְׂבַעָה אֵילִים. באותה שעה היה הקב"ה יושב ושוחק עליו, שנאמר (מיכה ו,1) הָאֵתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי וגו' (מיכה ו,ה) עֲמִי זְכַרְנָא

מֵהַיָּעִץ וגו'. וב-זחר ח"ג ר,א: ... בלעם אתא לאתערא קטטו ... בישראל ומא דלא יכיל בנין ההוא רחימא עלאה דלהון, שארי לתקנא

קמיה דדורן, אמר הקב"ה, רשע ומה אית לך גבאי, את בעי לאדווגא בבני הרי דדורנך זמין לכלבי, תא חזי מה כתיב (במ' בלק כג,ד)

ויקר אלהים אל בלעם, ואר"ש לשון קרי וטומאה דדורנך לאלין אתמסר ולא ייעול קמאי.

מיכה ו (ה) עֲמִי זְכַרְנָא מֵהַיָּעִץ בְּלָק מֵלָה מוֹאֵב וּמֵהַיָּעִץ אֵתוּ בַלְעָם בְּרַבְעוֹר מוֹדֵשִׁטִּים עַד-הַגְּלָל לְמַעַן יַעֲזֹק צְדָקוֹת ה':

(ו) בַּמָּה אֲעַבְדֶּם ה' אִפְרַיִם לֹא-אֶלֶּהֶי מֵרֹם הָאֲקַדְמֵנוּ בְּעוֹלֹת פְּעֻלָּים בְּנֵי שְׂגֵה:

(ז) הַיְרָצָה ה' בַּאֲלֵפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת גְּחַלִּישָׁמוֹ הָאֵתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פְּרִי בִטְנֵי תַטְאֵת נַפְשֵׁי:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טש"ד"כ) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; המצוות ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפודים) – להגביל; מונח – מוקף; פשטא = מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקר – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט. 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקיש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופטר, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בלק דף ר עמוד א ... (איוב יב,ג) וְטַעַם זַמְגִים יִקָּח: אלו בלעם ובלק דתרווייהו הוו בעיטא חדא (שניהם היו בעצה אחת) דכתיב (במ' בלק כג,ג) וַיַּעַל בְּלָק וּבְלַעַם פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: ת"ח ההוא רשע דבלעם כל עובדיו לביש ברום לבא (פי' הסולם: כל מעשיו לרע בגבהות הלב), תרווייהו הוו סלקין קרבנא (שניהם העלו קרבנות) דכתיב (במ' בלק כג,ג) וַיַּעַל בְּלָק וּבְלַעַם, וכל מדבחין (מזבחות) בלק (טט – ללא בלעם) הוה מסדר, ואיהו רשע (ואותו רשע (בלעם)) הוה משבח גרמיה (עצמו בלבד) ואמר (במ' בלק כג,ג) אַתְּ-שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹתַי וְאָעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: ואלו לבלק לא שתף בהדיה (עמו) אמר קודשא בריך הוא רשע כלא ידענא (הכל ידעתי) אלא שׁוֹב אֵל-בְּלָק ואת לא צריך למלא (לדבר מעצמך) אלא (במ' בלק כג,ה) וְכָה תִדְבֹר (דהיינו השכינה הנקראת כ"ה היא הדבור) הדא הוא דכתיב (איוב יב,ג) וְטַעַם זַמְגִים יִקָּח:

(במ' בלק כג,א) וַיֵּאמֶר בְּלַעַם אֶל-בְּלָק – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שאחת מהן מלמדת שבלעם מצוה לבלק בערמה, כעין אונאת דברים (ע"פ מהפך פשטא) שבלק יטרח בבנית המזבחות, שבלק יטרח בהבאת הקרבנות, שבלק יטרח, שבלק יזרוק הדם למדת הדין ואם יהיה חיוב בגלל זה אז בלק יתחייב כי הוא עושה עבודת הנחה מסיימת (ראה במ' קרח יז,ז) אבל בלעם מציג את כל העשייה בשמו ולשם מדת הרחמים.

זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בלק דף רי עמוד ב ... אמר ר' שמעון ת"ח האי רשע געלא דכלא הוה דלא תשכח בכל פרשתא דא ויאמר י"י אל בלעם או וידבר י"י ח"ו מה כתיב וישם י"י דבר בפי בלעם וגו' כמאן דשוי חסמא בפום חמרא דלא יסטי הכא או הכא כן (במ' בלק כג,ה) וַיִּשֶׂם ה' דְבַר בְּפִי בְלַעַם וגו', א"ל קודשא בריך הוא, רשע את חשיב דעל ידך יהא ויתקיים ברכה בבני או אפכא, לא צריכין אינון לך כמה דאמרין לצרעה (לא מעוקצך ולא מדובשך) כו' אלא את שׁוֹב אֵל-בְּלָק וכד תפתח פומך לא יהא ברשותך, ולא בפומך תלייא מלולא אלא (במ' בלק כג,ה) וְכָה תִדְבֹר, הרי כ"ה דזמינא לברכא לון קה תמלל ברכה דבני דכד תפתח פומך היא תמלל מלין לאתקיימא על בני דלא אשבוך מלין לך (טט – לא אותיר לך מלין משלך בין לברך ובין לקלל), במדבר בלק כג,ה: וַיִּשֶׂם ה' דְבַר בְּפִי בְלַעַם וַיֵּאמֶר שׁוֹב אֵל-בְּלָק וְכָה תִדְבֹר:

וַיִּשֶׂם ה' דְבַר – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לענין, שעל כל אחד חלה אותה הלכה או תת-ענין. אלו הדברים המונעים מבלעם לקלל (מלאך, מסמר) כנדרש ב-בבלי סנהדרין קה, ב (במ' בלק כג,ה) וַיִּשֶׂם ה' דְבַר בְּפִי בְלַעַם - רבי אלעזר אומר: מלאך, רבי יונתן אומר: חכה (מסמר). פתרון תורה פרשת וירא בלק עמוד 198 דבר אחר (במ' בלק כג,ה) וַיִּשֶׂם ה' דְבַר וגו', ר' יוחנן אמ' מלאך ישב לו בגרונו רצה לברך מניחו רצה לקלל אינו מניחו ואין דבר האמור כן אילא מלאך, שני' ישלח דברו וירפאם וגו'. ור' יונתן אמ' מסמר של ברזל קבע לו בגרונו רצה לברך מניחו רצה לקלל אינו מניחו, בתחילה בלעם היה בעצת פרעה לפגוע בישראל. כיון שראה איך שהוא בנבואתו שמתקרב זמן גאולתו בלעם רצה שיציאת מצרים ומתן תורה יהיה על ידו. משראה כי נעשו ע"י משה הכין סדרות של קללות לקלל את ישראל מאז צאתם ממצרים (פתרון תורה, בלק, ע' 198, ד"ה 'וישם ה' דבר'). **בְּפִי בְלַעַם –** מרכא אתנח, כעין רבוי הגבלות, שעל כל הקללות חלה ההגבלה המרומזת בטעם אתנח במלת **בְּפִי בְלַעַם** שע"י מלאך או חכה (מסמר) נמנע ממנו להשמיען.

וַיֵּאמֶר שׁוֹב אֵל-בְּלָק – תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין שעל חלקם לא חלה ההלכה או תת-ענין בתוך הענין. לפי דרשת (זהר, בלק) "ואתה לא צריך לדבר" מנע מבלעם כל דבור משלו. **אֵל-בְּלָק –** טפחא, בתפקיד מפסיק ומשנה משמעות של הכתוב אחריה **וְכָה תִדְבֹר** ללמד שאינו צווי לבלעם לעשות אלא מגלה כי **וְכָה –** השכינה הנקראת כ"ה, תרבה ברכות לישראל, והרבוני נרמז בטעם מרכא של מלת **וְכָה** בתפקיד רבוי. וטעם סלוק של מלת **וְכָה תִדְבֹר** בתפקיד הגבלה ללמד שבעת הזאת היא היחידה שתברך. לפי דרשת (זהר, בלק) "ואתה לא צריך לדבר" מנע מבלעם כל דבור משלו. אבל לפי בבלי סנה' קה,ב וההסבר בפתרון תורה מנע מבלעם רק לקלל אבל לא מנע מלברך.

במדבר בלק כג,ג: וַיֵּאמֶר בְּלַעַם לְבָלָק הַתִּנְצֵב עַל-עַלְתְּךָ וְאֵלְכֵה אוֹיְבֵי יִקְרָה הוּא לְקִרְאֹתַי וְדָבַר מֵה-יִרְאַנִי וְהַפְדִּיתִי לָךְ וַיִּגְדֹּל שְׂפִי:

הפניית הרב צדוק משה: **מדרש תלפיות** (להלן תל') אות בית ענף בלעם, **ילקוט ראובני במדבר בלק ע' מד 87 ד"ה ילקוט ראובני:** ישראל שהקריב קרבן ונפסל קרבנו בין במחשבה בין במעשה דמו (של הקרבן) נדרש ... כן אירע לבלעם כמה דאתמר ונהרג הוא וכל הנלוים אליו.

(בשו"ת בשם) **שכחת לקט אומות העולם ומלכיהם ונביאייהם ט** הפרים והאילים שנזבחו ונשרפו ע"י בלעם ולא נתרצו חלבם ודמם לא לפנימים (תל' פנים) ולא לחיצונים, לא לרוחניים ולא לגשמיים, תבעו עלבונם. גם האתון תבעה עלבונה, שהכה אותה על שנטתה מן הדרך. עד שהקב"ה אמר לממונים שלהם שיקחו נקמתם מבלעם (ומאותם שהתיעצו עמו) במלחמת מדין, והם יהיו (תל' יחייו) ויכנסו (בסטרוין) [בסטרא] דטהרה (תל' דקדושה) ויוקח מכס מהם לכהנים ולוים, לכך נתנו יותר מכס מן החמורים מן שאר בהמות טמאות (גליא רזיא ל' ע"ג]. עיין בערך בית המקדש סימן (י') [ה']:

א"ה (אמר המחבר של מדרש תלפיות אליהו הכהן?) אם הקב"ה תבע עלבון בהמה טמאה לא יתבע עלבון אומה שלימה שכל האומות מכין והורגים בכל יום דכתיב כי עליך הורגנו כל היום אלא שאירכות הגלות להרבות בשכר ישראל כצדיק גמור ורע לו שהוא להרבות שכרו כדחז"ל ולהכביד בעונשים של אומות.

הפניית הרב צדוק משה: **מדרש תלפיות** (להלן תל') אות בית ענף בלעם, **ילקוט ראובני במדבר בלק ע' מד 87 ד"ה ...** וג"כ האתון לקח נקמה מבלעם שהכה אותה ובזכותה שנטתה מן הדרך אשר הכין לה בלעם זכו כל סטרין דיליה דוכריין ונוקביין ונפקי מתחות שלטונא דסטרא אחרא מסאבא ונכנסו תחת ממשלת טהרה וקדושה (גלי רזיא):

וַיֵּאמֶר בְּלַעַם – קדמא ואזלא ... **אוֹיְבֵי יִקְרָה יל –** גרשיים מהפך פשטא, תבנית טעמים המרמזת על אפשרות ללמוד בקל וחומר עם דיו. (א) בסיפור בלעם והאתון הקב"ה נוקם עלבון האתון המוכה סתם, קל וחומר שנוקם נקמת אומה שלימה שכל האומות מכים והורגין (ב) ישראל שהקריב קרבן ונפסל קרבנו בין במחשבה בין במעשה דמו (של הקרבן) נדרש לכן בקל וחומר לגוי שעשה כן לעבודה זרה או לעורר כוחות טומאה, כמו שאירע לבלעם. (ג) העולות של בלעם תבעו עלבונם לפני הקב"ה שחלבם ודמם לא נתרצו והקב"ה נוקם עלבונם לכן בק"ו שנוקם עלבון אומה שלימה שכל האומות מכים והורגין.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת לפנינו (טטור"כ) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; המצוות ההשערות: אתנח, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבי; מוכף: מפיטא; מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבי; דרגא – מוציא; ממש; טפחא – טרקה – שני משמעות, רבי מתפשט; מרכא טפחא – קב' ששניה לדגול, ויור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט. 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – זקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנה = תראס – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכחה: פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.6 במדבר בלק כבב (התשע"ו)

במדבר בלק כבט, ינבא אלהים אל-בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך:

(במ' בלק כבט, ינבא אלהים אל-בלעם) – זקף-גדול בתפקיד שלוש. מוצגים מקורות שונים שמהם לומדים שהקב"ה העמיד אנשים בנסיון דברים, ודרך תשובה בשלושה שלבים.

ינבא אלהים – ע"פ [זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בלק (המתחיל בדף קפד עמוד ב)] **ינבא אלהים אל-בלעם** אלהים סתם דרגא דייליה מסטרא אחרא דשמאלא (כנוי לכה חול מקריות וטומאה): אפשר כי **ינבא אלהים** – מרכא טפחא מרבה פעולות לחשים ולהטים להמשיך (להביא) על בלעם רוח מצד הטומאה (כאן נקרא) בחינת שמאל. [מדרשי זוהר, לקט שמואל – ג, הרב קפניס שמואל, ע' תתקו אוצר החכמה] טט: ע"פ בחינת שמאל שנקראת דרך אחרים, הקב"ה ניסה את בלעם ונתן לו אפשרות להרהר תשובה.

אל-בלעם – מקף כרב-מצב של בלעם, (א) רשע גמור (ב) מציג עצמו כתם (ג) בעל יכולת להרהר תשובה

(במ' בלק כבט, ינבא אלהים) – זקף-גדול בתפקיד שלושה אנשים נוסו ע"י א-לקים בדברים, אם ירהרו אחרי הקב"ה (שכביכול) אינו יודע מה נעשה בעולם הזה וממה שענו משמע שהרהרו, כי לא ענו כיאות.

[פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) במדבר פרשת בלק (המתחיל בדף קכו עמוד א)] **ינבא אלהים אל-בלעם ויאמר מי האנשים האלה**

עמך: אמר רבי אבא בר כהנא זה אחד מג' בני אדם שבדקן הקדוש ברוך הוא ומצאן עציץ של מימי רגלים קין וחזקיה ובלעם. קין דכתיב (בר' ז, ט) **ויאמר ה' אל-לנו אי תכל אהיד ויאמר לא ידעמי השמר אהי אנכי:** היה לו לומר רבוננו של עולם הכל גלוי לפניך הנסתרות והנעלמות ואתה שואלני מה תשובה באת לו (שם) (בר' ז, ט)

ויאמר מה עשית קול דמי אהיד צעקים אלי מן האדמה: חזקיהו דכתיב (מל"ב כ"ד) **ויבא וישעיהו הנביא אליהם ויאמר אליו מה אפרו האנשים האלה ופארו ופארו ופארו אליהם** והיה לו לומר אתה נביאו של הקדוש ברוך הוא והוא גלי עמיקתא ומסתרתא ואתה שואלני אלא התחיל להתהלל בעצמו ואמר (שם) **ויאמר חזקיהו מארץ רחוקה באו מפבל:** ומה תשובה באת לו (ישעיהו ל"ט, א) **הנה ימים באים ונשארו פלא אשר בביטח ואיש אצרו אבדו עד-יעים מה פבל לא יתיר דבר אמר ה' (ישעיהו ל"ט, א) ומבניד אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו ויהי סריסים בתיכל מלך פבל:** וכן בלעם הרשע היה לו לומר אין כל דבר נעלם ממך. אלא אמר בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי א"ל הקדוש ברוך הוא לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא. שנאמר (דב' עקב ז, ז) **ברוך ה' אלהי ישראל לא יתנה בך עשר ויעקרה ויבסקמיה:** וכבר קדמה ברכתו עליהם. ואין כלי של ברכה מחזיק קללה:

(במ' בלק כבט, ינבא אלהים) – זקף-גדול בתפקיד שלוש שהם שניים באופן אחד ואחד באופן אחר. שלושה אנשים נוסו ע"י א-לקים, יחזקאל ענה כיאות, חזקיהו ובלעם לא ענו כיאות. [זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בלק (המתחיל בדף קפד עמוד ב)] **ינבא אלהים אל-בלעם** אלהים סתם דרגא דייליה מסטרא אחרא דשמאלא (שם חול לכה טומאה):

בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך: דרגא דייליה מסטרא אחרא דשמאלא הוה (שם חול לכה טומאה) דקא אצטריך למשאל (לכן אותו כח) לא ידע והיה צריך לשאל(טט): אפשר להסביר שהקב"ה פעל בדרך אחרים והרחקה לנסות את בלעם, ואז מגיעים להסבר (הבא) ואף על גב דחברייא אתערו בדא בגוונא אחרא (וחברים הסבירו הסבר אחר) ואינון אמרי דקודשא בריך הוא (כנוי לשם קודש) (עבד ביה) נסיונא עבד ליה במלוי (ולקט שמואל, לעיל) שהקב"ה בא לנסותו בדבריו אם ירהרו אחרי הקב"ה (שכביכול) אינו יודע מה נעשה בעולם הזה, תלתא הון (בנסיון כזה) חד חזקיה, וחד יחזקאל, וחד בלעם, תרין לא קיימו כדקא יאות (ראה לעיל) וחד קאים ומנו יחזקאל **רש"י (במ' בלק כבט, מי האנשים האלה עמך) – להטעותו** – בא. אמר פעמים שאין הכל גלוי לפניו, אין דעתו שיה עליו, אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין: וב- (בר' ג, ט) פירש רש"י וכן בבלעם (במ' בלק כבט, מי האנשים האלה עמך, ליכנס עמו בדברים, שפת"ח מ (בר' ג, ט) (טט: הסבר ע"פ טעם זקף-גדול ב- (במ' בלק כבט, ינבא אלהים) בתפקיד שלושה שלבים בתשובה) ר"ל דהקב"ה חפץ ממנו שיאמר (טט: ודוי) חטאתי ויהרהר תשובה בלבו (טט: על העבר), דהקב"ה רוצה בתשובתן (טט: וקבלה על הענין בעזיבת החטא ולכן שאלו **מי האנשים האלה עמך** שבאו לפתותך לשוב ולהטוא) ואינו חפץ במיתתן, וא"ת דכאן וכן בבלעם (במ' בלק כבט, מי האנשים האלה עמך, פירש כדי להכנס עמו בדברים, ובפרשת בלק פירש (שם) כדי להטעותו, י"ל שהתם נמי הוא כדי להכנס עמו בדברים, אלא ששם נתן טעם על ההכנסה שהוא להטעותו, ששם אי אפשר לפרש שלא יהיה נבהל, דהא עדיין לא התחיל בעבירה:

הידיון הבא הובא ב- (דב' עקב י"ג) גם ב- (דב' תבוא מ"ט) ראה גם (במ' בלק כבט, ינבא אלהים) (אלקים) **מי האנשים האלה עמך:** (רמז לבלעם שלושה שלבי תשובה) כמוסבר ב- **בן איש חי**

רמב"ם ה' תשובה פ"ב, מהות תשובה, ארבעה שלבים: (ה"ב) עזיבת החטא, חרטה, (ה"ד) ודוי, קבלה לעתיד. מתאים קצת ל- (בר' ג, ג) **ועתה פרוש-שאלך לזו,** מתאים מאד ל- (שמ' יתרו יט) (ה) **ועתה, (הושע ג' ב), ועתה, צ"ע ב- (במ' שלח ז"ז, ז), ועתה, צ"ע ב- (דב' עקב י"ג) ועתה, צ"ע ב- (דב' וא' ד, ז), ועתה ישאל ש"מ,**

בן איש חי שנה ראשונה פרשת כי תבוא שבזה מקבלם בתשובה כאשר אמר דסגי להו **בודוי וחרטה בעזיבת החטא, מתאים מאד ל- (במ' שלח ז"ז, ז) ועתה**

משאת המלך סימן עז ונראה בזה הדנה עוד צ"ע דבמצות תשובה כתב **הרמב"ם בריש הל' תשובה** כיצד מתודין אומר אנה השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כן וכן והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, והוה עיקרו של וידוי עכ"ל. ונתבאר כאן **ג' ענינים, א. וידוי פה. ב. חרטה. ג. קבלה לעתיד לא לחטוא.** והקדים חרטה לקבלה שלא לחטוא, ואילו בדבריו שהבאנו הקדים הקבלה שלא לחטוא לחרטה, שהרי כתב ומה היא התשובה הוא שיעווב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבבו שלא יעשהו עוד כו' וכן יתנחם על שעבר כו'. ומ"מ נתבאר בכאן ר' ג' ענינים אלו שזכרנו, מיהו **הגר"א בפי' (משלי כ"ג), ומודה ע"כ רס"מ, כי ככל התשובה צריך ד' דברים והן עזיבת החטא, וידוי. חרטה. וקבלה שלא לעשות עוד. ונתבאר ד' ענינים הם, ואף על פי דלכאורה קבלה ועזיבת החטא חד הוא, היינו שלא יחזור ויעשה החטא, חלקינתו הגר"א לב' ענינים עזיבת החטא לחוד וקבלה לחוד ומנאם בתרתי, אולם יש להבין דלכאורה הי"ז כמו שכתבנו דעזיבת החטא והקבלה היינו הך.**

מי האנשים האלה – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים השייכים לנושא ואשר תכונה מסוימת ממעטת חלק מהם מן הנושא. (כגון קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה). כאן שלוחי בלק שאינם מכבודו של בלעם שילך עמהם. מי שנשאר לשמוע דבר א-לקים (שרי מואב) זכה להביא מעמו את רות המואבית. מי שהלך כי לא רצה לשמוע את דבר א-לקים (שרי מדין) הביאו על מדין הפקרות, מלחמה וכליה.

עמך – סלוק, מגביל שעמך לא ילכו, ובא להטעות את בלעם. **שפת"ח ת (במ' בלק כבט),** עיין לעיל בפרשת בראשית (טט: ג) (טט) ושם פירש כדי ליכנס עמו בדברים וכאן פירש כדי להטעותו. והרא"ם פירש להטעותו כו' כלומר ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל ולמה כדי להטעותו וכאן פירש הטעם למה נכנס עמו בדברים ושם לא פירש הטעם:

במדבר בלק כבט, פי לא-ינחש ביעקב ולא-קסם בישראל פעת יאמר וליעקב ולישראל מה הפעל אל:
(תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פ"ו, ה"ט)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; המצוות ההשערות: אחנה, סלוק = סוף-ספוק (נקראים כסריס ותפקידים) – להנביל; מונח – מהפך; מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממי; טפחא – טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב ששעויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שיהלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקר – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אמר לו כל המנחש סופו לבוא עליו. ומה טעמא (במ' בלק נגכג) כי לא-נחש ביעקב. כי לו נחש. אמר ר' אחא בר זעירא כל מי שאינו מנחש מחיצתו לפניו כמלאכי השרת. ומה טעמא (במ' בלק נגכג) כי לא-נחש ביעקב ולישרא' מה-פעל אל:

לא-נחש – מקף כרב-מצב, (א) אמר ר' אחא בר זעירא כל מי שאינו מנחש מחיצתו לפניו כמלאכי השרת. (ב) כי לו נחש אז אין מחיצתו לפניו כמלאכי השרת.

אמר ר' חנינא בריה דר' אבהו כבחיצי ימיו של עולם היה אותו רשע עומד מ"ט (במ' בלק נגכג) כי לא-נחש ביעקב ולישרא' מה-פעל אל: א"ר ירמיה בן אלעזר עתידה בת קול להיות מפוצצת באהלי צדיקים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו. רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחיצתן של צדיקים לפניו ממחיצתן של מלאכי השרת ומלאכי השרת שואלין אותן ואומרין להן מה-פעל אל: מה הורה לכם הקדוש ברוך הוא. אמר רבי לוי בר חיותא ולא כבר עשה כן בעולם הזה (ט:). אחרי שהטילו לאש את (דניאל ג'ג) שדךך מישף ועבד נגו הלוא הם (דניאל א'ג) הנגיה מישאל ועורקה) הה"ד (דניאל גכה) ענה נבוכדנצר ואמר הא-אנה הזה גבריו ארבעה שריו מהלקין בגואו נגרא וחבל לא-איתי בהון ורוה די רביעי ארבעה דמה לבר-אלהין: ס ומה ת"ל וחבל לא-איתי בהון. אלא מלמד שהיו סריסים ונתרפאו. וריייה די קדמיתא אין כתיב כאן אלא וריייה (רש"י: ותוארו של רביעי) די רביעיאה. הן היו מכבשין לפניו את האור. דמי לבר אלהין (ע"פ רש"י דומה למלאך שראה נבוכדנצר בהיותו עם סנהרב כשנשרפו אוכלוסיו).

רש"י (במ' בלק נגכג) כי לא-נחש ביעקב – כי ראויים הם לברכה שאין בהם מנחשים וקוסמים:

כי לא-נחש ביעקב ולישרא' מה-פעל אל: א"ר ירמיה בן אלעזר עתידה בת קול להיות מפוצצת באהלי צדיקים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו. רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחיצתן של צדיקים לפניו ממחיצתן של מלאכי השרת ומלאכי השרת שואלין אותן ואומרין להן מה-פעל אל: מה הורה לכם הקדוש ברוך הוא. אמר רבי לוי בר חיותא ולא כבר עשה כן בעולם הזה (ט:). אחרי שהטילו לאש את (דניאל ג'ג) שדךך מישף ועבד נגו הלוא הם (דניאל א'ג) הנגיה מישאל ועורקה) הה"ד (דניאל גכה) ענה נבוכדנצר ואמר הא-אנה הזה גבריו ארבעה שריו מהלקין בגואו נגרא וחבל לא-איתי בהון ורוה די רביעי ארבעה דמה לבר-אלהין: ס ומה ת"ל וחבל לא-איתי בהון. אלא מלמד שהיו סריסים ונתרפאו. וריייה די קדמיתא אין כתיב כאן אלא וריייה (רש"י: ותוארו של רביעי) די רביעיאה. הן היו מכבשין לפניו את האור. דמי לבר אלהין (ע"פ רש"י דומה למלאך שראה נבוכדנצר בהיותו עם סנהרב כשנשרפו אוכלוסיו).

דבר מלכות, בלק התשע"ו, אדמו"ר מ"ש, ליקוטי שיחות יח ע' 266 ומחיצתן לפניו (ממחיצת) ממלאכי השרת [רש"י (במ' בלק נגכג)], רש"י פרש לעיל (ויקרא א,א) שמלאכי השרת משתמשים בלשון "ויקרא", ואילו בנביאי האומות נאמר לשון "ויקרא", לשון ארעי וטומאה. דהיינו, שבלעם היה למטה ממלאכי השרת. מובן איפוא, שמחבינתו ישנה חשיבות מיוחדת בכך שישאל הם למעלה ממלאכי השרת.

שילוב בין [תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פ"ו,ה"ט], פ' [רש"י], ו-1 [דבר מלכות, בלק התשע"ו, אדמו"ר מ"ש ליקוטי שיחות יח ע' 266] מביא את התוצאה הבאה: כי לא-נחש ביעקב ולישרא' מה-פעל אל: א"ר ירמיה בן אלעזר עתידה בת קול להיות מפוצצת באהלי צדיקים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו. רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחיצתן של צדיקים לפניו ממחיצתן של מלאכי השרת ומלאכי השרת שואלין אותן ואומרין להן מה-פעל אל: מה הורה לכם הקדוש ברוך הוא. אמר רבי לוי בר חיותא ולא כבר עשה כן בעולם הזה (ט:). אחרי שהטילו לאש את (דניאל ג'ג) שדךך מישף ועבד נגו הלוא הם (דניאל א'ג) הנגיה מישאל ועורקה) הה"ד (דניאל גכה) ענה נבוכדנצר ואמר הא-אנה הזה גבריו ארבעה שריו מהלקין בגואו נגרא וחבל לא-איתי בהון ורוה די רביעי ארבעה דמה לבר-אלהין: ס ומה ת"ל וחבל לא-איתי בהון. אלא מלמד שהיו סריסים ונתרפאו. וריייה די קדמיתא אין כתיב כאן אלא וריייה (רש"י: ותוארו של רביעי) די רביעיאה. הן היו מכבשין לפניו את האור. דמי לבר אלהין (ע"פ רש"י דומה למלאך שראה נבוכדנצר בהיותו עם סנהרב כשנשרפו אוכלוסיו).

אפשר שעל יסוד זה הותקנה ברכת ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל (ובסדר רב עמרם מסיים במלת "ברחמים"). [בבלי ברכות יא,ב] ... ורבא אמר: אף לתלמוד צריך (לחזור ולברך) [לברך]; דאמר רב חייא בר אשי: זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב לתנוויי פרקין בספרא דבי רב, הוה מקדים וקא משי ידיה וברין, ומתני לן פרקין. מאי מברך? אמר רב יהודה אמר שמואל: אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. ורבי יוחנן מסיים בה הכי: הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפנינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך, ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל. ורב המנונא אמר: אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה ה' נותן התורה. אמר רב המנונא: זו היא מעולה שבברכות. הלכך לימרינהו לכולהו.

[רמב"ם תפילה ונשיאת כפים פ"ז,ה"י] המשכים ט לקרא בתורה קודם שיקרא קריאת שמע בין קרא בתורה י שבכתב בין קרא בתורה שבעל פה נוטל ידי תחלה ומברך שלש ברכות ואח"כ קורא כ ואלו הן: אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה, ל והערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפנינו ובפיפיות עמך כל בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך יודעי שמך ועוסקי תורתך ברוך אתה יי המלמד תורה לעמו ישראל, ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה יי מ נותן התורה.

[שו"ע א"ח הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סי' מז, ס"ב] ב' צריך לברך ב' בין למקרא בין למשנה בין לגמרא. הגה: (ג) בין למדרש (טור). (ע"פ עטרת צבי: מפני שכולם לומדים מפסוקים בדרך כלשהי)

במדבר בלק נכ,לב: ויאמר אליו מלאך ה' על-מה הכיית את-אתנך זה שלוש רגלים הנה אנכי יצאתי לשטן כי-גרסת הדרך לנגדי:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו מְלָאֲךְ ה' – מהפך פשטא מונח זקף-קטן – זקף-קטן שני לימודים, שלפחות אחד מהם יוצא ממשוטו. עד כאן האמירה לבלעם באה עם השם אלהים, דרך שמאל ואחוריים. כאן לכבוד ישראל אמירה עם שם הוי', מלאך ה' גלוי שיוצא ממשוטו – רגילותו של לבלעם. מלאך ה' – מונח זקף-קטן, בתפקיד שתיים, (א) כפי' רש"י (בב,בב) לשטן לו – מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנעו מלחטוא (ב) כפי' רש"י (בב,בב) שעמד להרוג את בלעם ומפני שהמקום חס על כבוד הבריות לא הרגו. במדרש רבה ועוד, לא הרגו כי אמר "חטאתי" וַיֹּאמֶר אֵלָיו מְלָאֲךְ ה' – לימוד (ב) משולב בתבנית טעמים רביע ... זקף-קטן על-מה הכיית את-אתנך – רביע ... זקף-קטן, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש על מה בא המלאך כמובא ב-[מדרש אגדה (בובר) במדבר בלק] (בב,בב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מְלָאֲךְ ה' על-מה הכיית. אמר לו המלאך תדע מפני מה באתי לא לתבוע ריב האתון (ט: זה הענין הסתום שלא בא לסתום), אלא (לפרש היינו) לתבוע ריב אומה שלימה, שאתה הולך לקלל, והיא עתידה לראות פני שכינה שלשה פעמים בשנה, לכך [נאמר] שלוש רגלים, ולא אמר שלשה פעמים:

הכאת האתון שפרתה את בלעם בנאמנות היא רמז לטבעו הרע שיוצא לפגוע באומה שלא עשתה לו כל רע.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו מְלָאֲךְ ה' על-מה הכיית את-אתנך – ... זקף-קטן רביע ... זקף-קטן, בתבנית טעמים העשויה לבטא ענין עצמתי מאד.

[מדרש אגדה (בובר) במדבר פרשת בלק] (בב,בב) וַיִּגַּל ה' אֶת-עֵיני בלעם. מכאן שאין רשות לעיני אדם לראות כמו שנותן לבהמות לראות, שבאתון נאמר ותרא, ובבלעם נאמר וַיִּגַּל ה' ולמה כן, שאילו היה לאדם רשות כדי לראות המלאכים המהלכים בדרך, מיד היה נבעת ויוצא מדעתו:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; המצוות ההשערות: **אתנח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מחלק, ממעט; לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יותר לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב של המוטעם**, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו-1** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.7 במדבר בלק כב,ב (התשע"ז)

במדבר בלק כב,ב: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלְאָךְ הוּא עַל-מֵה הַכִּיָּת אֶת-אַתָּנָךְ זֶה שְׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אֲנִי יֹצֵאתִי לְשֹׁטָן כִּי-יָרֵט הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי:

(המשך [מדרש אגדה (בובר) (כבלב)] מהתשע"ו) ד"א **כִּי-יָרֵט**. לשון פחד, כמה דתימר (דמיונה מט,כד) וְרָטַטוּ הַחֲזִיקָה, שבזמן שהמלאך הולך ועומד בדרך אפ"י שאין האדם רואה אותו ומלו רואה אותו והמזל חרד, הדא הוא דכתיב (דניאל י, 1) וַיֵּרָא אֵלָיו דְּנַגְלָא לְבַדְלָא אֶת-הַמַּרְאָה וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ עִמָּו (מלבי"ם: פי' חז"ל הנביאים חגי זכריה מלאכי) **לֹא רָאוּ אֶת-הַמַּרְאָה אֲבָל חָרְדוּ גְדֻלַּהּ נִפְלְאָה עֲלֵיהֶם וַיִּבְרָחוּ בְּהִסָּבָא: וַיֵּרָא אֵלָיו וְהָאֲנָשִׁים מַלְבִּי"ם (דניאל י, 1) פִּי' חז"ל שהיו חגי זכריה ומלאכי, שלכן הרגישו בדבר ונפל עליהם חרדה כי היו נביאים, ובכ"ז לא ראו את המראה שלענין ראיית המלאך פנים אל פנים היה מדרגת דניאל יותר מהם, כמ"ש הוא עדיף מינייהו וכז':**
טט: דניאל מספר ב-(דניאל י, 1) וְאֵשָׁא אֶת-עֵינָיו וְאָרָא וְהִנֵּה אִישׁ-אֶחָד לְבוּשׁ בְּדָיִם וּמְתַנְיָו חֲגָרִים בְּכֶתֶם אֹפָז: מראה נבואי של המלאך גבריאל, זוהי דרגת הנבואה שהיא ששית החל בדרגת הנבואה של משה רבנו (ראה הסבר בחלומות יוסף **זוהר כרך א (בראשית) פרשת וישב דף קצא עמוד ב (בסוגריים פ' זהר בהיר (זה"ב), הרב יא"מ אייכנשטיין (בר וישב מה, 1) וַיִּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם**), ענין זה מרומז בתבנית הטעמים הבאה וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלְאָךְ הוּא עַל-מֵה – ... זקף-קטן רביעי, זקף-קטן בתפקיד שתיים, רביעי בתפקיד ארבע, שתיים ועוד ארבע שווה שש. גלוי נבואי ממדרגה ששית ממדרגת נבואת משה ראה, חלום, חידות כנאמר ב-(במ' בחעי יב) (1) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּנָא דְבָרֵי אִם-יְהִינֵה נְבִיאֲכֶם ה' בְּמַרְאָה אֵלָיו אֲתוּדַע בְּחֹלֹם אֲדַרְבֵּוּ: (1) לֹא-יָבֹן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל-בֵּיתִי וְנֶאֱמָן הוּא: (ח) פֶּה אֶל-פֶּה אֲדַרְבֵּוּ וּמַרְאָה וְלֹא בְחִילִית וְתַמְנַת ה' יִבְיֵט ... רוצה ללמד שרק בבלעם היה גלוי זה ומלווייו לא ידעו מכך כלל. ראה גם במדבר בהעלתך יבו, 1: **וְנִבְיֵאֲכֶם הוּא** (זקף-קטן רביעי (2 + 4) = 6)

הִנֵּה אֲנִי יֹצֵאתִי לְשֹׁטָן – מהפך פשטא מונח זקף-קטן – זקף-קטן שני לימודים, שלפחות אחד מהם יוצא ממשוטו. (טט: א) היוצא ממשוטו [מדרש תנחומא (בובר) פרשת בלק יא] ... מלאך של רחמים היה ולו נעשה שטן, וכך אמר [אל] בלעם גרמת לי לשמש אומנות שאינה שלי, שנאמר **הִנֵּה אֲנִי יֹצֵאתִי לְשֹׁטָן** (טט: ב) היוצא ממשוטו [רא"ם] ... **הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי**, שפירושו שבביל שהדרך הזה שאתה (בלעם) הולך בו הוא לנגדי, כלומר **הַפֶּךְ רְצוֹנֵי: ולפי משמעו: כי חרד הדרך לנגדי. לשון רטט, כי ראיתי בעל הדרך (בלעם) שחרד ומהר הדרך, שהוא לכעסי ולהמראתי. כִּי-יָרֵט** – מקף כרב-מצב משמעות מלת ירט (טט: א) נוטריקון [במ"ר (וילנא) בלק כ,טו] ירא"ה (יראת"ה) ראת"ה נטת"ה, (טט: ב) ד"א **יָרֵט** בא"ת ב"ש מגן, (טט: ג) לשון פחד, (טט: ד) **יָרֵט הַדֶּרֶךְ** בעל הדרך (פי' רא"ם), (טט: ה) לשון רצון [שפת"ח כב,לב, אות ז]

כִּי-יָרֵט הַדֶּרֶךְ – מרכא טפחא, ע"פ [רא"ם] כיתור לרבות התלהבות בלעם ללכת בדרך זאת, **לְנִגְדִי** – סלוק מגביל עונשו המייד ויאבד בעתיד כמו האנשים ההולכים עמו [במ"ר (וילנא) בלק כ,טו (כבלב)]

במדבר בלק כב,יט: וַעֲתָה שָׁבוּ נָא כִּזְהוּ נִסְאֵהֶם הַלְגִּילָה וְאֲדַעְהָ מֵה-יִסְפָּה ה' דְּבַר עַמִּי:

פירש [אלשיך] (במ' בלק כב,יט) (וְאֲדַעְהָ) מהראוי היה יאמר ואראה, ולא וְאֲדַעְהָ. או יאמר ואגיד מֵה-יִסְפָּה כו', כי אין בזה צודקת ידיעה. אך אמר, הנה כאשר דבר לי (בשרים הראשונים) נִסְאֵהֶם בתשובתו יתברך באומרו (במ' בלק כב,יט) **לֹא תִלַּךְ עִמָּהֶם**. (טט: ומה ההסתפקות?) אם היה מחליט הדבר שלא אלך בשליחות זה כלל, או אם חש על כבודי שלא אלך עמהם רק עם נכבדים מהם. ולא נודע אלי ביאור הדבר. אך עתה וְאֲדַעְהָ מֵה-יִסְפָּה ה' דְּבַר עַמִּי, כי אדע כוונתו כי הרי אתם נכבדים מהם (טט: מהראשונים). ואם הפירוש הוא לעקור השליחות, יפרש ולא יניחני לטעות פעם שנית: **וְאֲדַעְהָ** – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה (יח) מל"ב מידות לר' אלעזר בריה"ג מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל, (ובלשון הירושלמי ריבה וריבה את הכל). בלעם עוטה איצטלת ירא ה'. תשובת ה' הפעם תברר גם על הקודמת האם אלך עם כבוד מתאים למעמדי או לא אלך כלל. **מֵה-יִסְפָּה הוּא** – מקף כרב-מצב משמע מלת **מֵה-יִסְפָּה** (א) להוסיף (ב) לחדול. במצב (א) שתי אפשרויות לרעת ישראל, לטובת ישראל. **מֵה-יִסְפָּה הוּא** – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. בלעם מצפה למצב (א) לתמיכה מה' בנבואה לרעת ישראל. פירש [גור אריה] (במ' בלק כב,יט) ... וכתב הרא"ם דכל זה על דרך ניבא ולא ידע מה ניבא' (ר' רש"י בראשית מה, יח). וכוונתו, שאם ידע מה ניבא, (טט: ה) היה נוקט במשמעות מלת "יוסף" כלחדול) לא היה שואל עוד מאת הקדוש ברוך הוא לקללם. ואין צריך לדבריו, כי לנבואה כזאת שלא דיבר אליו הקדוש ברוך הוא, רק שהוא נתנבא, אפשר להתבטל, וגו': אבל [במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ סימן י] מלמדנו וְאֲדַעְהָ מֵה-יִסְפָּה ה' שמתנבא שעתיד הקדוש ברוך הוא להוסיף להם ברכות על ידו. וזה ניבא ולא ידע מה ניבא.

דְּבַר עַמִּי – מרכא (רבי) סלוק (הגבלה), ע"פ [העמק דבר] בלעם סבור שהוא בהתקרבותו יתירה לקב"ה (רבי קרבה) וזה גסות רוחו של בלעם, אבל הקב"ה לא דבר עמו כלל (היינו הגבלה ומיעוט קרבה לבלעם), אלא הגיד לו אם לקרוא לך וגו'.

הסבר הלכתי בתוכן הפסוק:

[מדרש אגדה (בובר)] (במ' בלק כב,יט) וַעֲתָה שָׁבוּ נָא כִּזְהוּ נִסְאֵהֶם הַלְגִּילָה וְאֲדַעְהָ מֵה-יִסְפָּה ה' דְּבַר עַמִּי, אם ירצה שאלך עמכם ואם לאו יחשוב אצלו בלק שאם יכבדני כאשר אמר אלי לאמר שאני מניח ציווי ה' אלהי, לא שאיני יכול לקללם כי אוכל, אבל איני רוצה לעבור את מאמרו:

לפי [מדרש אגדה (בובר)] בלעם מתפאר ביכולתו להזיק, תחילת פרשת בלק מספרת על פעילות בלעם בלילות כדי להשרות על עצמו כוחות הזיק. הלילה הוא זמן ההזיק. פרשת בלק מגלה יסודות בהכנה לשינה בלילה שעל ידם בני ישראל מגינים על עצמם מהזיק הלילה.

הפסוק הראשון מבין שני הפסוקים הבאים מפורש ע"י רש"י כמקור לקריאת שמע על המיטה, הפסוק השני בעל תוכן דומה על הגנת ה' על עמו.

במדבר בלק כג,כד: הַיְדָעִים פְּלִבְיָא יְקוּם וְכֹאֲרֵי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד-יֵאָכַל טָרֶף וְדַם-חֲלָלִים יִשְׁתַּה: במדבר בלק כד,ח: אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפֹּת רָאֵם לֹא יֵאָכַל גּוֹיִם צְרִיּוֹ וְעַצְמֵתֵיהֶם יִגְרֵם וְחֲצִיּוֹ יִמְחִיז:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"כ) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; המצוות ההשערות: אתנח, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקר – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא טגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

בברכות בלעם מוצאים מקור לקריאת שמע על המיטה (במ' בלק כג,כד) לא ישכב עד-יאכל טרף [רש"י] (שם) לא ישכב - בלילה על מטחו עד שהוא אוכל (שפת"ח ב לשון חבלה) ומחבל כל מזיק הבא לטרפו. כיצד, קורא את שמע על מטחו ומפקיד רוחו ביד המקום, בא מחנה וגייס להיזיק, הקדוש ברוך הוא שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם² חללים (שפת"ח ג היינו (במ' בלק כג,כד) ודם-חללים ישקה). אפשר שמאמר [רש"י] "ומחבל כל מזיק הבא לטרפו" מלמד מדוע נכללו בקריאת שמע שעל המיטה מזמור (תה' צא) **ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן**: ומזמור (תה' ג) הפותח **מזמור לדוד בְּכָרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבָשָׁלוֹם בְּנוֹ**: ששניהם נקראים שיר של פגועין, ולפחות אחד מהם נקרא שיר של נגעים שלא בקשר לקריאת שמע שעל המיטה.

המזמור (תה' צא, צא) **ישב בסתר עליון** נקרא ב-**[בבלי שבועות טו,ב]** באחד משני השמות שיר של נגעים. מאן דאמר דנגעים, דכתיב: (תה' צא, ג) **יָנַעַד לֹא־יִקְרַב בְּאֵלֶיךָ**, ומאן דאמר פנגעים, דכתיב: (תה' צא, ג) **יִפֹּל מִצְדָּךְ אֶלְךָ**. ואומר (תה' צא, צא) **ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן**: עד (תה' צא, צא) **קִרְיַאתָהּ ה' מַחְסֵי עֲלִיוֹן שְׁמַת מְעַנְּךָ**, וחוזר ואומר (תה' ג, א) **מִזְמֹר לְדָוִד בְּכָרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבָשָׁלוֹם בְּנוֹ**: עד סופו.

ול-**[ירושלמי שבת פ"ו,ה"ב]** שני מזמורים מהווים שיר פגועין. ואי זהו שיר פגועין (תה' ג, ב) **ה' מְהִירָפוּ צָרִי רַפִּים קָמִים עֲלֵי: וְכַל המזמור (טט: בסידורים נוסח ספרד בקריאת שמע על המיטה מתחילים בפסוק ב כמו שכתוב כאן ולא בפסוק (תה' צא) מִזְמֹר לְדָוִד בְּכָרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבָשָׁלוֹם בְּנוֹ**). (טט: וגם) (תה' צא, צא) **ישב בסתר עליון עד (תה' צא, צא) קִרְיַאתָהּ ה' מַחְסֵי עֲלִיוֹן שְׁמַת מְעַנְּךָ**: (בסידורים שלנו אומרים כל המזמור בקריאת שמע שעל המיטה)

אפשר כי פסוק (במ' בלק כג,כט) מרמז בתבניות טעמיו לחלק מההתכונות לשינה. (במ' בלק כג,כט) **וְעֵתָהּ** – המלה היא רמז לתשובה (רב אבא שאול בן ציון) **וְעֵתָהּ** – רביעי, ארבעה שלבים, טעם קדמא במלת **שְׁבוּ** בתפקיד קודם לשינה. [משנה ברורה סימן רלט ס"ק ט] ... כתבו הספרים שבלילה קודם השינה (טט: א) בדיקת מעשיו נכון לאדם שיפושש במעשיו שעשה כל היום (טט: ב) ויודי) ואם ימצא שעשה עבירה יתודה עליה (טט: ג) קבלת תיקון) ויקבל ע"ע שלא לעשותה עוד ובפרט בעונות המצויים כגון חניפות שקרים ליצנות לשה"ר וכן עון בטול תורה צריכים בדיקה ביותר. (טט: ד) מחילה) גם ראוי למחול לכל מי שחטא כנגדו וציערו ובזכות זה האדם מאריך ימים [מגילה כ"ח].

((טט: ד) מחילה) בלבד מקורו ב-**[בבלי מגילה כח, א]** שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה: **במה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא נתכבדתי בקלון חברי, ולא עלתה על מטתי קללת חברי, וותן בממוני הייתי.** ממשיכה הגמרא במאמר שלא שייך לענינו - לא נתכבדתי בקלון חברי - כי הא דרב הונא דרי מרא אכתפיה (שנשא את חפירה על כתפו), אתא רב חנא בר חנילאי וקא דרי מיניה (רצה לקחת את האת ולכבדו). אמר ליה (רב הונא לרב חנא): אי רגילת דדרית במאתין – דרי (אם בעירך אתה רגיל במשיאת את – אז תשא), ואי לא - אתייקורי אנא בזילותא דייך (אני אתכבד בכזיונך), לא ניחא לי (לא נוח לי בכך). (ממשיכה הגמרא במאמר ששייך לענינו) ולא עלתה על מטתי קללת חברי - כי הא דמר זוטרא, כי הוה סליק לפורייה אמר: שרי (מחל) ליה לכל מאן דצערן.

(במ' בלק כג,כט) **מַה־יִסְפֶּךָ ה'** – מרכא טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב וזה רמז למאמר [מגילה כח,א] וה-**מ"ב רלט ס"ק ט]** ובזכות זה האדם מאריך ימים (במ' בלק כג,כט) **נָא בְּנֵה נִסְאֵתָם** – מרכא תביר טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ויודי על המיטה והשונים בהלכותיהם לגבי ענין מסוים בקשר לנושא.

(במ' בלק כג,כט) **נִסְאֵתָם** – מקר כרב-מצב סוגיית אמירת וודוי לפני שינה (א) עדות המזרח נוהגים לומר וודוי פרט ליום שאין אומרים בו תחנון ובמוצאי שבת [סידור אור השנים], אבל בספר [תרי"ג מצוות השלם – מועדים ע' 95 אוצר החכמה] מוזכר כי גם השל"ה (שהיה אשכנזי מזכיר זאת)[[חולין דרך חיים תוכחת מוסר אות קע, אליה רבה או"ח סי' רלט ס"ק ג, ראה זוהר פ' צו [דף כט ב]] (ב) מנהג אשכנזי כתב [באר היטב] נוהגין לומר וידוי שכיב מרע קודם השינה ונראה לומר שאינו נכון דאיתא בברכות (ס,א) שלא לומר אם אמות תהא מיתתי כפרה דלא לפתח פיו לשטן לכן אין לאומרו רק יפושש במעשיו שעשה כל היום אם ימצא שעשה עבירה יתודה עליו ויקבל שלא לעשותו ובפרט בעבירות (וההמשך כמו מ"ב)

[בבלי ברכות ס, א] תנו רבנן, הנכנס לבית המרחץ אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתצילני מזה וכיוצא בו, ואל יארע בי דבר קלקלה ועון, ואם יארע בי דבר קלקלה ועון - תהא מיתתי כפרה לכל עונותי. אמר אביי: לא לימא אינש הכי, דלא לפתח פומיה לשטן; דאמר ריש לקיש וכן תנא משמיה דרבי יוסי: לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן.

במדבר בלק כג,כד: הן-עם פלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד-יאכל טרף ודם-חללים ישקה: [רש"י] (במ' בלק כג,כד) הן-עם פלביא יקום וגו' - כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וקארי לחטוף את המצות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין:

[שו"ע אר"ח הלכות הנהגת אדם בבקר סי' א] [סעיף א] <א' א' > ('א' יתגבר [א] כארי לעמוד בכוקר (א) לעבודת בוראו, * א <ב> שיהא (א) הוא מעורר (ב) (טט: מ"ב להלן)) [ב] השחר. הגה: ב' ועכ"פ לא יאחר זמן התפלה (ג) שהצבור מתפללין הן-עם פלביא יקום – פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן מלמד על שני דברים, פשטא מלמד על כפשט הכתוב, אפשר שקימה בזריות ודבר שני יקדים קימתו. מצד קיום מצוות אפשר ששני הדברים הם ע"פ [משנה ברורה סי' א ס"ק (ב)] יטול מים על ידיו ג' פעמים כראוי להעביר רוח הטומאה (עדיף ליד מקום שנתו) ובאין מים כשיעור יטול מעט או ינקה ידיו בכל מידי דמנקי ויברך (ואם השכים בלילה ואינו ממשיך לישון) ילמוד כדון התלמוד והפוסקים. אפשר שטעם מונח מוסיף מצב ביניים כאשר אין מים ליד משכבו ילך אל מקום המים דעה (א) פחות מד' אמות כל פעם דעה (ב) כתב בשערי תשובה דעדיף שילך במרוצה שלא להשהות רוח רעה על ידיו. או נאמר ששתי המצוות הן: ס"ק (ב) נטילת ידיים, ס"ק (ג) מצווה להתפלל עם הציבור אעפ"י שלא יעבור זמן תפלה. ובס"ק (ד) ... שיצייר בנפשו תמיד איך שהוא עומד לפני הש"י ... וזהו סוד שויתי ה' לנגדי תמיד וזה תועלת גדול לענין היראה. אפשר שזה מרומז במלת **יִתְנַשֵּׂא שויתי י"ה ... א' אחד נגדי תמיד**

ו-**[בקיצור שו"ע]** כתב שיאמר עוד קודם לנטילת ידיו: "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמת רבה אמונתך". אפשר שזה מרומז במלים **הן-עם פלביא יקום וכארי יתנשא** ס"ת יקום – מ (מודה), ס"ת כלביא – א, ס"ת הן – נ, ממלת כלביא – י (אני), ממלת כלביא – ל (לפניך), ס"ת עם – מ, תחילת מלת כלביא – כל (מלך), מלת יקום = וקים, ממלת כארי – ר (רבה), מהמלים "יקום וכארי יתנשא" לחלץ מלת (אמונתך).. מורכב חלק מהמשפט: מודה אני לפניך מלך ... וקים ... רבה אמונתך.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; תמצית ההשערות: **אתנח**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקר – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... מנה רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופטר, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה: פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.8 במדבר בלק כבב, (התשע"ח) (בהשתתפות נחלת יעקב)

במדבר בלק כבב,יא: הנה העם היצא ממצרים ויבא את-עין הארץ עתה לכה קבה-לי אתו אולי אוקל להלחם בו ונרשתיו:

עֵתָה – טעם רביעי עשוי לרמז לארבעה דברים הנלמדים מצירוף פ' רש"י ומלבי"ם.

[רש"י] (במ' בלק כבב,יא) ע"פ **[תנחומא ה]** מפרט שני דברים:

(א) **(כבב,יא) קבה-לי** – זו קשה מארה לי, שהוא נוקב' ומפרש **(שפת"ח ג)** הקלה יותר): **[תורה שלמה צ]** תנ"י ח, במדבר"ר פ"כט, ילקו"ש ורש"י ומדא"ג. ומ"ש שנוקב השם ומפרש אינו בכל המקורות הנ"ל. ובחי' רד"ל לתרגום (וי' כד, יא) ויקב, שיזכיר בפירוש שם ישראל, **[אור החיים]** שפי' **קבה-לי**, שיפרש שאינו מאררו אלא בערך מלחמת מואב שיהיו ישראל מוכנעים לפני מואבים. (ב) **וְנַרְשִׁיתִי** (טט: ללא פירוט לכן משמעו) – מן העולם. ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ, איני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה שונאם יותר מבלק:

[מלבי"ם] (כבב,יא) לדברי בלעם ויוסר הפחד מלבם ועי"ז **(כבב,יא) אולי אוקל להלחם בו**, שע"כ יצאו גבורי מואב למלחמה, והגם שלא נכה בו עד שאגרשנו מן הארץ בכ"ז ע"י שיצאו למלחמה נגדו וגרשתיו מגבולי ולא יקרב אל ארצי בראותו מלחמה. והנה מה ששינה בלעם ואמר שבלק אמר **לכה קבה**, הגם שבלק אמר לכה ארה, זאת הבין מדברי בלק, שאם בלק אינו רוצה רק שיארר אותם לכד למה שולח שיבוא אצלו הלא המארה תחול על המאורר גם מרחוק, ולמה יטריח אותו בחנם שיבא אליו, וע"כ שחוק מן המארה צריך הוא גם אל הקבוי שהוא פרישת הקללה ופרסומה כדי לחזק ידי אנשי המלחמה שנפל עליהם אימתה ופחד וע"ז צריך שיבא לארץ מואב דוקא ויפרש הקללה במעמד כלם שבזה יוסר מהם הפחד שנפל עליהם ויצאו להלחם, ואחר שהבין שה' לא יסכים שיארר את העם כי ברוך הוא לה', חשב שעכ"פ יסכים על הקבוי שבזה לא יחליש כח ישראל רק יחזק לב אנשי מואב להסיר המורכ מלבם: ע"י צירוף פ' **[רש"י]** עם פ' **[מלבי"ם]** משמע שבדברי בלעם יש ארבעה פרטים. (א) ארה, שיכולה לחול מרחוק; (ב) קבה, פרסום הקללה במקום כדי לחזק ידי אנשי המלחמה, ומשמע מהמלבי"ם שבלעם מנסה לומר ש"קבה" קל מ"ארה" ופי' **[אור החיים]** לפי בלעם קבה הוא רק לענין התחזקות מואב נגד ישראל ולא קלה רחבה יותר; (ג) וגרשתיו מגבולי ולא יקרב אל ארצי בראותו מלחמה. (ד) ע"פ פ' **[רש"י]** ע"פ **[תנחומא ה]** תוספת של בלעם לגרשם מן העולם.

ככותרת: בלעם מציג שמדובר בפעולה מוגבלת רק בין מואב וישראל, אבל כוונת עצמו היא ההפך לפגיעה גדולה בבני ישראל. **לכה קבה-לי אתו** – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן שני לימודים, שלפחות אחד מהם ע"פ תבנית מהפך פשטא יוצא מפשט הכתוב, אם "קבה" חלש מ"ארה" אז בלעם מתכוין רק לעזור למואב נגד ישראל. אבל אם כוונתו האמיתית ש"קבה" חזק מ"ארה" אז להפך מתכוין להזיקם לתמיד.

קבה-לי – מקף כרב-מצב למשמעות הצרוף "קבה-לי" (א) לפעם זאת (ב) לפעם אחרת (ע"פ **וי' מצ' טו,יד ו-כט**) וכאן רוצה ללמוד לפעם הזאת.

קבה-לי – מקף כרב-מצב למילת "לי" שימוש במילת "לי" במשמע ל"עצמי", (א) משמע לבלק כאמר ב-**(כבב,י)** **ועתה לכה-נא ארה-לי** (לעצמו של בלק ולא דווקא למואב) (ב) וכאן בלעם כביכול חוזר על מאמר בלק ובאומר **(כבב,יא) לכה קבה-לי אתו** ושונה מ"ארה" לפי פ' **[רש"י]**, אז "לי" משתנה מ"בלק" ל-"בלעם", ועם צירוף פ' **[רש"י]** ע"פ **[תנחומא ה]** תוספת של בלעם לגרשם מן העולם. כנראה שכאן התורה מלמדת שזה מצב (ב) ל"עצמו" של בלעם ולא של בלק.

(כבב,יא) אולי אוקל להלחם בו ונרשתיו

בלק בקש - **(כבב,י)** **אולי אוקל נכה-בו ואגרשנו מן-הארץ**, אפשר שע"פ **[מלבי"ם]** **נכה-בו** – זקף-קטן מלמד על שני דברים, (א) חיזוק אנשי המלחמה של מואב לצאת למלחמת מגן (שזה מוציא מפשט הכתוב ומרומז בתבנית **(כבב,י)** **אולי אוקל** – מהפך פשטא; (ב) הפשט הכאה שתגרש את בני ישראל מגבולות מואב. אבל בלעם מפרש הקריאה כמלחמה מרובה כמרומז בתבנית הטעמים של **(כבב,יא) להלחם בו** – מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב.

(כבב,יא) אולי אוקל להלחם בו – מרכא תביר מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא באופן שונה ביניהם, ע"פ **[תולדות יצחק]** קבוצת הפרטים הם בלק ובלעם. בלעם ילחם בישראל מלחמת קלה ומחשבה. ובשעת הקללה בלק ילחם בישראל מלחמת חרב, והרואים יחשבו שבלק בגבורתו נצחם.

(כבב,יא) אוקל להלחם בו – תביר מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שלא חל עליהם משהו הקשור לנושא. שמהשמועה לבדה תמנע המלחמה. ע"פ **[תולדות יצחק]** ... שהיה אפשר שכוננת בלק לא היה שיקלל לישראל, אלא שישמעו ישראל שבלק שולח לבלעם שיבוא לקללם, וכשישמעו ישראל יברחו משם. טט: אפשר שמואב ידעו שכאשר מלך אדום סירב לתת מעבר לישראל דרך ארצו ויצא נגדם בעם כבד ובחרב, ישראל סבבו ממנו ופנו לדרך אחרת (במ' חקת יח – כא). מואב לא ידעו שישראל נסובו מפני שנצטוו לא להלחם באדום בני עשו. כנדרש ב- **[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת חקת סימן יח]** ... לפי שנאסרו ישראל להלחם בבני עשו שני' **(דב' בה) אלתתגרו בם כי לא-אתו לכם מארצם** (טט: ארץ עשו)

(כבב,יא) ונרשתיו – סלוק בתפקיד הגבלה. בלק בקש גירוש מוגבל. אבל לפי פ' **[רש"י]** ע"פ **[תנחומא ה]** תוספת בלעם לגרשם מן העולם.

במדבר בלק כבב,יב: ויאמר אליהם אל-בלעם לא תלך עמכם לא תאר את-העם כי ברוך הוא:

[תולדות יצחק] ... בלעם אמר ... ואם אומר לשי"ת (שבלק) שלח לי לשון ארוך שהיא קללה קטנה מקבה, הקדוש ברוך הוא ישיב לא תאור ולא יאשר לי מקום כלל ועיקר שאקללם, ולכן אומר להקב"ה (שבלק) שלח לי קבה, והשי"ת ישיב לא תקוב וישאר לי מקום לקללם בלשון ארוך, והקב"ה שידע מחשבתו הרעה אמר ליה הבנתי מחשבתך הרעה, לכן אני אומר לך **(כבב,יב) לא תאר את-העם** אפילו בלשון ארוך.

(כבב,יב) לא תאר את-העם – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שני לימודים, מהפך פשטא מורה שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשטו של הכתוב. ע"פ **[תולדות יצחק]** כאן **(כבב,יב) לא תאר** הוא הגבלה המונעת כל סוג של קללה.

כי ברוך – מרכא טפחא, כעין קבוצה העשויה להתרחב, הוא ברוך מבורכים אבותיו, מבורכים בניו **הוא** – סלוק מגביל הברכה הנשגבה רק לעם ישראל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"כ) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; המצוות ההשעיות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופסוקים) – להגביל; מנח – רבו; מהפך מנח; מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבו; דרגא – מוציא; ממש; טפחא – שני משמעות, רבו מתפשט; מרכא טפחא – קב עשוייה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב מצב על המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו-1 – סודר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; זקף-רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – זקיש; השלישי; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבו מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראס – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

במדבר בלק כביג: וַיִּגְמַע בַּלְעָם בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרֵי בָלָק לְכוּ אֶל-אַרְצְכֶם בְּיַמֵּי מֵאָן הִ' לְתַתִּי לְהַלְךְ עִמָּכֶם:

נתחיל הסבר פסוק זה מהסבר [לקוטי שיחות חכ"ח, אדמו"ר מ"ש] בפסוק (כב,כא) המתחיל כמו (כביג) וַיִּגְמַע בַּלְעָם בַּבֶּקֶר (אותו תוכן, אותו ניקוד, אותם טעמים). בלעם משנה ממנהגו הקבוע ועושה "קלקולי שורה" כדי להזכיר לפני הקב"ה "קלקולי שורה" של בני ישראל במדבר כדי שחס וחלילה יסיר אהבתו מהם ובכך יתאפשר לבלעם לקטרג.

(כביג) וַיִּגְמַע בַּלְעָם בַּבֶּקֶר – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שנים, ומהפך פשטא בתפקיד שינויים ממנהג הקבוע. ביחד שני שינויים, שני "קלקולי שורה".

(קלקול א) נעיון בפ' [רש"י] (כב,כא) וַיִּנְחַשׁ אֶת-אַתְנֹו – מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה^ל, שחבש הוא בעצמו. וכהסבר [שפת"ח ל] כיון שקם בבוקר קודם שקמו נעריו כדי למהר ולילך וגו'. היות ופסוק (כב,כא) מתחיל כמו (כביג) וַיִּגְמַע בַּלְעָם בַּבֶּקֶר (אותו תוכן, אותו ניקוד, אותם טעמים), מוצע לומר כי אפשר שגם ב-(כב,ג) "השנאה מקלקלת את השורה". שיצא מהנהגתו הקבועה, שלא כהרגל אנשים חשובים שיש להם משרתים, ומיהר לדבר בעצמו עם שרי מואב. תוכן דבריו מרומז בהמשך הפסוק.

(קלקול ב) מוצע לומר שמהסיפא בְּיַמֵּי מֵאָן הִ' לְתַתִּי לְהַלְךְ עִמָּכֶם: מתגלה שבלעם אומר מפורשות לשרי בלק שהוא יוצא מרגילותו לדבר רק עם אנשים חשובים מאד ובגלל הנושא הוא מואיל (מתרצה) לדבר עם אנשים לא חשובים.

(כביג) וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרֵי בָלָק – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתי סיבות לתוכן ולתבנית הטעמים הקודמת. ללא מהפך פשטא רמז להם (א) ששונא לישראל ומזדהה עם בקשת בלק לקלל את ישראל; (ב) לְכוּ – טפחא בתפקיד שנוי, אמנם איני הולך עמכם, אבל מהרו אֶל-אַרְצְכֶם – מקף כרב-מצב (א) שארית ארץ מואב ששלחה אתכם (אחרי כיבוש חלק ארצם בידי סיחון) (ב) כל ארץ מואב. אפשר שמרמז שכביכול יעזור להחזיר כל ארץ-מואב.

אם אינו הולך מה יש למהר?

(כביג) בְּיַמֵּי מֵאָן הִ' – יתיב מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שני לימודים, טעם יתיב בא במקום טעם פשטא במילה בת הברה אחת או שתי הברות והיא מלעלית. תפקידו כאן כעין דווקא כך. שני נימוקים למניעת הליכתו. בלעם מסתיר אחד ומגלה אחד. ע"פ [ילקוט שמעוני בלק רמז תשסה] בלעם מַסְתִּיר סיבת מניעת הליכתו כי כך ציווהו א-לקים לא ללכת לקלל, וּמַגְלֵה את מה שהוא העדיף להבין מדבר א-לקים ב-(כביג) לֹא תֵלֶךְ עם הדגש על עִמָּכֶם, שא-לקים חס לכבודו של בלעם שימתין לשרים נכבדים מאלה, אפשר שזה גם מרומז במקף של (כביג) אֶל-שָׂרֵי כרב-מצב השרים (א) אלה שלפניו, (ב) נכבדים מהם. בכך גילה את רוחו הגבוהה לכבוד וגם לתאוות ממנו. בלק הבין זאת כפי שמתגלה ב-(כביג) כִּי-כַבֵּד אֶכְבְּדָךְ מֵאֵד, וכפי שבלעם מגלה בעצמו ב-(כביג) אִם-יִתְּנוּ-לִי בָלָק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב. בפסוק (כביג) מתגלה לפחות אחת מהמידות הרעות של בלעם "רוח גבוהה" היינו תאוות כבוד.

(כביג) וַיִּגְמַע בַּלְעָם בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרֵי בָלָק – זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין סלוק לאתנח) כעין הקש, דבר החוזר וקורה. ההקש נלמד מהשוואת מידות טובות של אברהם אבינו לעומת מידות רעות של בלעם, והשלכות ההקש אל תלמידיהם ואל כל הדורות. יש דעות שונות לגבי משמעות המידות. הבעל-שם טוב מלמד שהמידות הנקראות רעות זה כאשר לא משתמשים בהם לעבודת ה'.

[ילקוט שמעוני תורה פרשת בלק רמז תשסה] (כביג) וַיִּגְמַע בַּלְעָם בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרֵי בָלָק לְכוּ אֶל-אַרְצְכֶם וגו', לא אמר להם לא נתן לו הקדוש ברוך הוא רשות לילך ולא לקלל, אלא מֵאָן הִ' לְתַתִּי לְהַלְךְ עִמָּכֶם: אמר לי אינו כבודך לילך עם אלו אלא עם גדולים מהם שהוא חפץ בכבודי, לכך אמרו (טט: השרים לבלק) (במ' בלק כביג) מֵאָן בַּלְעָם הֵלֶךְ עִמָּנוּ, לפיכך (במ' בלק כב,טו) וַיִּסָּף עוֹד בָּלָק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאַלְהֵ: (במ' בלק כב,טז) וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בְּנוֹ צַפּוֹר אֶל-גַּא תִּפְנַע מִהַרְאֵי אֵלֶי: (במ' בלק כביג) כִּי-כַבֵּד אֶכְבְּדָךְ מֵאֵד יותר ממה שהיית מתכבד לשעבר אני נותן לך וכל מה שאתה חפץ ומה שאתה גוזר אעשה, (במ' בלק כביג) וַיַּעַן בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל-עַבְדֵי בָלָק אִם-יִתְּנוּ-לִי בָלָק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב וגו' מכאן אתה למד שהיה בו רוח גבוהה עין רעה ונפש רחבה, עין רעה שנאמר (במ' בלק כד,ב) וַיִּשָּׂא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-יִשְׂרָאֵל שְׁכֵן לְשָׁבְטָיו, רוח גבוהה מֵאָן הִ' לְתַתִּי לְהַלְךְ עִמָּכֶם: ונפש רחבה (במ' בלק כביג) אִם-יִתְּנוּ-לִי בָלָק וכו', לֹא אוֹכַל לְעֵבֵר מתנאב שאינו יכול לבטל את הברכות שנתברכו האבות מפי השכינה,

[משנה אבות פ"ה, מ"ט] [*] כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע אבינו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא שנאמר (משלי ח') להנחיל אובהי יש ואוצרותיהם אמלא אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר (תהלים נ"ה) ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

הרמב"ם מסביר שלוש המידות הטובות והרעות באופן שונה במקצת מילקוט שמעוני. [פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פ"ה, ה"ז] כבר בארנו כמה פעמים שעין טובה - ההסתפקות. ונפש שפלה - הזהירות. ורוח נמוכה - הענוה המופלגת, כמו שהתבאר בפרק אשר לפני זה. והשלוש אשר כנגדן הרי הן רדיפת הממון, והיא עין רעה, ורוח התאוה, והיא נפש רחבה, והיא רוח גבוה. ואלה השלוש מעלות התפרסמו לאברהם אבינו, ולפיכך ייקרא כל מי שיימצאו בו אלו המעלות - תלמידו, לפי שסיגל לעצמו מידתו, וכן מי שיימצאו בו אלה הפחיתויות השלוש הרי הוא תלמיד בלעם, הואיל וסיגל לעצמו מידותיו.

[בעל שם טוב בראשית פרשת לך לך] (מסביר ג' טובות וג' רעות בשימוש הצדיק ובשימוש האחר) ובוזה יובן כי הרשע יש לו מדות הנ"ל בגשמי בטובות עולם הזה, עין רעה, שכל טובה שיש לו אינו מספיק לו ואינו שבע ומתאוה עוד, וכמו שאמרו חז"ל (קהלת רבה א', ל"ב) אין אדם מת וחציו תאוותו בידו, מה שאין כן הצדיק יש לו עין רעה ברוחני^מ שאין עינו שבע בכל מעשים טובים שעושה, כמו שיש לרשע עין רעה בגשמי, וכן רוח גבוהה, כי הרשע יש לו מדה רעה זו בגשמי והצדיק יש לו מדה זו ברוחני נגד היצר הרע המפתה אותו מה אנוש שילך בגדולות הללו לעבוד ה' יתברך עיקרא ושורשא דכל עלמין, ונגד זה יש לו רוח גבוה, גם נפש רחבה שמתאוה הצדיק בכל מיני תאוה שאפשר בעבודת ה' יתברך, והרשע יש לו מדה זו בגשמי, תאוות המותרות בעולם הזה, וכן עין טובה יש לו לצדיק בגשמי, מה שאין כן לרשע רק ברוחני שיש לו עין טובה ששולטת בשלושה עמודים בעמוד התורה מסתפק במיעוט לימוד התורה, גם שאינו לשם שמים רק להתפאר, ובמיעוט עבודה די לו בהליכה לבית הכנסת בשחרית וגם זו מצות אנשים מלומדה ובחפזון וכו', ובמיעוט צדקה, ומימיו לא נתן מעות אחרוג ומגילה, ודי לו בערב יום כיפור שנותן עבור נרות כדי לשתות וכו', ורוח נמוכה הצדיק בגשמי, והרשע ברוחני שאומר מה אני ספון וחשוב^מ ליכנס בגדר החסידות, כזה יש לו רוח נמוכה מה שאין כן בתאוות עולם הזה אומר שאין ראוי לשום אדם עושר וכבוד חוץ ממנו, ונפש שפלה גם כן כנ"ל, וזהו ששאלו מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו וכו', מאחר שהצדיק צריך גם כן למדות של תלמידי בלעם וכו' ומשני אוכלין בעולם הזה^מ מתאוות ותענוג שיש לו בעבודת ה' יתברך, ישקני מנשיקות פיהו, וכמו חלב ודשן תשבוע נפשו אם שפתי רגנות יהלל בפיו ונוחלין לעולם הבא, מה שאין כן תלמידיו של בלעם וכו' שנאמר אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך, ודברי פי חכם חן: (כתונת פסים פרשת צו דף ז' ע"ב)